Bethlen Miklós

válogatott bibliográfia

Bethlen Miklós válogatott bibliográfia

Összeállította és bevezetővel ellátta:

Tóth Zsombor

reciti

Budapest
2016

A kötet az Akadémiai Könyvkiadási Pályázat
támogatásával jelent meg.

Lektorálta: Jankovics József

Olvasószerkesztő: Szilágyi Emőke Rita

BY-NC-SA

Könyvünk a Creative Commons *Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 2.5 Magyarország Licenc* () feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.
Köteteink a r e c i t i honlapjáról letölthetők. Éljen jogaival!

ISBN 978-615-5478-27-7

Kiadja a r e c i t i,
az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének
tartalomszolgáltató portálja ▸ reciti.hu
Borítóterv: Szilágyi N. Zsuzsa
Tördelte: Hegedüs Béla
XeLaTeX, Linux Libertine, Linux Biolinum

Tartalom

Bevezető 7

Rövidítések 13

I. Bibliográfiák 17

II. Művek 19
II. 1. Nyomtatványok 19
II. 2. Kéziratok 20
II. 3. Kiadások 21
II. 4. Fordítások 23
II. 5. Levelezés 25

III. Szakirodalom 31
III. 1. Kézikönyv- és tankönyvrészletek 31
III. 2. Lexikonszócikkek 36
III. 3. Monográfiák 38
III. 4. Tanulmányok 39
III. 5. Cikkek 57

IV. Hatás- és kultusztörténet:
Szépirodalom, (ál)történetírás, rendezvények **69**

V. Appendix:
A *Bethlen-kódex*ek és a
***Bethlen Miklós élete leírása magától* példányai** **73**
V. 1. Kódexek 73
V. 2. Másolatok 75

Illusztrációk **77**
Az *Elöljáró beszéd* autográf töredéke 79
Bethlen-kódex, amelyet Bethlen Ádám ajándékozott gróf Gyulai Lajosnak és amelyet Döbrentei Gábor kért kölcsön 80
Bethlen-kódex, Cserei Mihály 1756 előtti másolata 82
Columba Noe, Cserei Mihály 1705-ös másolata 84
A *Columba Noe* 1704-es német fordítása 86
A *Columba Noe* 1704-es magyar fordítása 87
Az *Apologia Ministrorum...* Bethlen Miklós által Teleki Mihálynak dedikált példánya 88

Bevezető

Jelen bibliográfia a 2016. július 31-én lezárult gyűjtés eredményeit jeleníti meg. Tekintettel a digitális fordulat előidézte sajátos változásra, amely nemcsak a Bethlen-kutatást, de általában a régiség vizsgálatát egyre inkább befolyásolja, e bibliográfia megalkotásakor kiemelt jelentőséget kapott a releváns online tartalmak megjelölése és gyűjtése, illetve az online felületeken létrehozott digitális archívumok feltérképezése és publikussá tétele a kutatás számára. Noha nem sikerült e bibliográfia minden egyes tételéhez linket hozzárendelni, hiszen a végbement, főként retrospektív digitalizáció korántsem teljes körű, végképp nem abban a szöveguniverzumban, amelyben a Bethlen Miklósra vonatkozó (szak)irodalmi publikációk kereshetők, mégis azt remélem, hogy a bibliográfiai tételekhez hozzárendelt linkek és letölthető tartalmak a Bethlen-kutatók számára releváns és azonnal elérhető szövegarchívumot teremtenek meg. Hiszen ez a bibliográfia nemcsak szakirodalmi eligazítást és információt nyújt, hanem sok esetben a megjelölt szakirodalmi tételt is azonnal elérhetővé teszi.[1]

A gyűjtés folyamán két meghatározó szempontot vettem figyelembe: a releváns szakmai tartalmat, illetve a digitalizált verzió meglétét és publikus hozzáférhetőségét. Következésképp e *válogatott* bibliográfia összeállítása során éltem is a válogatás/választás jogával és felelőssé-

[1] Az online tartalom vagy annak teljes url-je az egyes tételekben kattintásra a ☞-jel után érhető el a bibliográfia pdf-változatában.

gével, ugyanis számos 1950 előtt keletkezett, de jelentős újdonságot nem, csupán félévszázados bejáratott közhelyeket ismétlő hosszabb-rövidebb irodalomtörténeti írást nem vettem fel a szakirodalmi áttekintésbe. Ugyanígy, a Bethlen Miklós politikai karrierjét a kor történetébe beillesztő történeti szintézisek esetében is beértem a jelzésszerű említéssel, és szándékosan tekintettem el az összes Erdély- és Magyarország-történet elősorolásától. Ahol a megjelölt tételek címéből nem következett egyértelműen a Bethlen Miklós életműve szempontjából jelentős tartalom, szögletes zárójelben rövid, összefoglaló utalásokat tettem.

A bibliográfia hagyományos struktúrát követ, a Bethlen Miklós életében megjelent és egyértelműen a kancellár személyéhez köthető nyomtatványok és kéziratok, illetve a kiadások és fordítások elősorolása után a vonatkozó szakirodalom tételeinek áttekintése következik. A nyomtatványok szerzőségét illetően a sokszor csupán hagyományosan öröklődő, ellenőrizetlen irodalomtörténeti feltevések alapján Bethlen Miklóshoz kötött röpiratok esetében csak azokat a szövegeket vettem figyelembe, amelyeket a vonatkozó szakirodalom is a kancellár személyéhez és tollához köt. Továbbá az autográf kéziratok előszámlálásakor eltekintettem a misszilis levelek fölsorolásától, nemcsak terjedelmi még folyamatban van. Jankovics József 1987-ben kénytelen volt úgy megjelentetni a Bethlen-levelezést,[2] hogy érdembeli forrásfeltáró levéltári kutatásokat nem végezhetett a romániai levéltárakban. Ez a forrásfeltáró munka, amely során az összes erdélyi nemesi családi levéltár a Bethlen-levelezés szempontjából kerül áttekintésre még folyamatban lévő kutatás, amelynek eredményeit egy forráskiadás teszi majd publikussá a közeljövőben.

A bibliográfiát két olyan függelék zárja, amelyeknek fő célja a kéziratosság, illetve a kéziratos irodalmi nyilvánosság sajátos jelentősé-

[2]Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).

gének a hangsúlyozása. Irodalomtörténet-írásunkban Bethlen Miklós csupán Szalay László 1858-as kiadása után kap szakmai figyelmet, de az emlékirat befejezése (1710) és ennek első kiadása közötti (1858–1860) 150 év alapvetően fehér folt. Az emlékirat, illetve a többi Bethlen Miklós tollából származó kéziratos szöveg hagyományozódásáról, az általuk kialakított szöveghasználati habitusokról, végül a köréjük szerveződő olvasói/másolói közösségek működéséről semmit nem tudunk. Nyilvánvalóan a problémák megoldását e bibliográfia nem vállalhatja fel, de releváns és figyelemfelkeltő szakmai jelzést tehet. Az *Appendix* első listája arra figyelmeztet, hogy a Bethlen-kéziratok hagyományozódása, terjedése és másolása két fő másolati szövegtípus kialakulásához vezetett. Az egyik az ún. *Bethlen-kódex*[3], amely több nyelvű és műfajú Bethlen-kézirat, vagy Bethlenhez kapcsolódó fontos irat másolatát tartalmazza. A másik pedig a hagyományos *másolat,* amely mindig egyetlen Bethlen Miklós által írt kézirat másolatát örökíti tovább. A marosvásárhelyi Teleki-Bolyai könyvtárban őrzött Bethlen-kódex[4] a maga 1499 (!) foliónyi terjedelmével például egyik legteljesebb másolati gyűjteménye Bethlen Miklós szövegeinek, vagy az ő személyéhez kapcsolódó textusoknak. Ezzel szemben Nagyszebenben, a Brukenthal-gyűjteményben az élettörténetnek[5] egy olyan másolati példányával találtam szembe magam, amely kizárólag az életrajzi

[3] A terminust először Szádeczky-Kardoss Lajos használja, akinek birtokában is volt belőle egy példány, és azokra a folió formátumú, gyakran díszesen bekötött és dekorált kéziratos könyvekre utal, amelyek nemcsak az *Élete leírása magától* című élettörténetet, hanem több Bethlen-szöveg másolatát tartalmazzák. (Vö. Szádeczky-Kardoss Lajos, *Gróf Bethlen Miklós két kiadatlan műve*, Bp., Franklin, 1923, 6.) Én magam is csak helyeslem ezt a terminus technikust, hiszen a Bethlen Miklóshoz kapcsolódó romániai és magyarországi levéltári és könyvtári kutatásaim során szembesültem azzal, hogy ez a könyvtípus, a Bethlen-kódex, az egyik leggyakoribb formátumú és mindenképpen a legértékesebb kéziratos gyűjtemény.

[4] *Bethlen Miklós élete leírása magától*, 1499 f., Marosvásárhely, MvhelyTBK, jelzet. THq7.

[5] *Bethlen Nikolaus graf, Selbstbiographie*, 585 f., Nagyszeben, SzÁLt, Brukenthal-gyűjtemény A1–5, jelzet: 129. (régi jelzet ms. 1642).

narrációt tartalmazza, még a terjedelmes bölcselkedő bevezetőt, az ún. *Elöljáró beszéd*et is elhagyta. A Bethlen-kódexek és másolatok listája (22 tétel), noha nem vindikálja az abszolút teljességet,[6] mégiscsak meggyőzően utal arra a kéziratos szöveguniverzumra, amelyet a Bécsből hazakerült *Bethlen Miklós élete leírása magától* című kézirat generált, és amely a recepciónak, illetve az ebből kialakuló kéziratos irodalmi nyilvánosságnak mindeddig feltáratlan terepe és korpusza.

A második függelék képanyaga, túl azon, hogy az élettörténet fogalmazványának autográf töredékét illusztrálja, illetve Bethlen Miklós Teleki Mihálynak dedikált egyetlen publikációjáról közöl fotót, szintén a kéziratos irodalmi nyilvánosság sajátos működésének tézisét viszi tovább. A Bethlen Miklós vesztét okozó latin nyelvű *Columba Noé* című röpirat köré szerveződő sajátos kéziratos szöveghagyomány, illetve Bethlen eredeti latin szövegének újabb latin másolatai, de főként magyar és német fordítások révén való disszeminációja meggyőző példája a kéziratos irodalmi nyilvánosság irodalomtörténetileg nem reflektált működésének. Egy olyan kommunikációs és szöveghasználati

[6]Legutóbb 1963-ban történt kísérlet arra, hogy Bethlen Miklós és a többi kora újkori emlékíró kéziratait és ezek másolatait egyetlen repertóriumba összegyűjtsék. (Vö. *Repertoriul manuscriselor de cronici interne sec. XV–XVIII,* szerk. I. Crăciun, A. Ilieş, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1963, 307–310.) Ez a fontos román nyelvű repertórium ismeretlen a magyarországi szakma előtt, ám használhatóságát az nehezíti, hogy a kéziratos és levéltári állományok mozgatása, átcsoportosítása új, vagy azóta megszűnt intézményi keretekbe való átszervezése sajnálatos módon nemcsak a kéziratok jelzeteinek felülírását eredményezte, hanem néha ezek eltűnéséhez is vezetett. Kutatásaim során azt tapasztaltam, hogy a repertórium 15+1 tételéből (azaz 15 másolat, illetve egy latin nyelvű, Bethlen Miklóshoz kapcsolódó kolligátum) már csak 12-t sikerült visszakeresni és beazonosítani. A repertórium 3-as és 4-es tételei (mindkettő 18. századi másolat), amelyeket 1963-ban még az KvAKt Kt református fondjában őriztek, ma már nem találhatók meg. Szintén nem sikerült fellelni a repertórium 15. tételének megfelelő, latin nyelvű, Bethlen Miklóshoz kapcsolódó kolligátumot, amelyet eredetileg a MvhelyTBK-ban őriztek. Továbbá nem volt alkalmam kézbe venni, így tehát az általam készített listán sem szerepel a gyulafehérvári Batthyáneumban őrzött 18. századi másolati példányt sem, amely a repertórium 1. számú tétele.

komplex univerzum nyílik meg ezen kéziratok révén, amely az olvasás, az írás, sőt a szerzőség fogalmának és praxisának alapvető irodalomtörténeti újraértékelését sürgeti.

A *Bethlen Miklós válogatott bibliográfia* című kézirat a 2016-os Bethlen-évforduló keretében készült, így részesült abból az intézményes és személyi támogatásból, szakmai segítségből, amelyet elsősorban az emlékév szervezői, nevezetesen a BM300 munkacsoport tagjai biztosítottak. A kiadás megvalósulását az Akadémiai Könyvkiadói Pályázat támogatása tette lehetővé, ezért mindenekelőtt ezért mondok köszönetet. Köszönettel tartozom Papp Ingridnek, Szilágyi Emőke Ritának, Zászkaliczky Mártonnak, hogy a gyűjtés legelső fázisában segítségemre voltak. Romániai kutatásaim során egy sor intézmény, köztük REFO500 partnerintézmények és ezek szakemberei voltak nagy segítségemre. A Bethlen-kéziratok felgyűjtését és egyenkénti vizsgálatát lehetővé tevő segítőkész könyvtárosok közül köszönetet mondok Kovács Bányai Rékának, a Teleki-Bolyai Könyvtár munkatársának, Gordán Edinának, a nagyenyedi Bethlen Dokumentációs Könyvtár munkatársának, illetve Luffy Katalinnak a kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár munkatársának. Hasonlóképpen köszönettel tartozom Matula Imrének, a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár munkatársának a példás precizitással megosztott adatokért. Külön köszönetet mondok REFO500 partnerünknek, a kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár vezetőségének azért a rendkívüli nagyvonalúságért, hogy lehetővé tették a kutatásaimhoz szükséges nagyszámú kézirat díjmentes fotózását.

A szöveg megszerkesztéséért, főként az első olvasatból adódó korrekciók elvégzéséért Török Zsuzsának és Szilágyi Emőke Ritának mondok köszönetet. Stauder Mária, az MTA BTK ITI Bibliográfiai Osztályának vezetője mindvégig figyelemmel kísérte a munkámat, tanácsaiért és konkrét megoldásaiért hálás vagyok neki. Jankovics József elkötelezett lektori munkája újra meggyőzött arról, hogy Bethlen Miklós életművének kutatása olyan irodalomtörténeti kihívás, amely nemcsak az

életmű, hanem a régiség egész irodalmának a jobb megértését szolgálhatja.

Rövidítések

ALitt Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae

A. Univ. Szeg. A. Hist. Litt. Hung. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum

BpSz Budapesti Szemle

BUKSZ Budapesti Könyvszemle

Egyht Egyháztörténet

EgyhtSz Egyháztörténeti Szemle

ENMLt Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára

EME Erdélyi Múzeum-Egyesület

ErdISz Erdélyi Irodalmi Szemle

ErdMúz Erdélyi Múzeum

Erd. Múz. Évk. Erdélyi Múzeum Egylet Évkönyvei

ErdProtKözl Erdélyi Protestáns Közlöny

ErdToll Erdélyi Toll

HHStA Haus-, Hof-, und Staatsarchiv (Házi-, Udvari és Állami Levéltár), Bécs

Hist História

IgSzó Igaz Szó

Iris Irodalomismeret

It Irodalomtörténet

ItDolg Irodalomtörténeti Dolgozatok

ItK Irodalomtörténeti Közlemények

KK Könyv és Könyvtár

Klny Különlenyomat

Kor Korunk

Kort Kortárs

KFK Kt Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár Kézirattára

KvAKt Kt Kolozsvári Akadémiai Könyvtár Kézirattára

KvÁLt Román Állami Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága (Arhivele Naţionale Direcţia Judeţeană Cluj), Kolozsvár

KvEKt Kt Kolozsvári Egyetemi Könyvtár Kézirattára

LSz Levéltári Szemle

MGazdSz Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle

METEM Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége

MKsz Magyar Könyvszemle

MNL-OL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

MProtEgyhIskFigy Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő

MTA KIK Kt Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központjának Kézirattára

MTT Magyar Történelmi Tár

MvhelyTBK Marosvásárhely, Teleki-Bolyai Könyvtár

NéprL Néprajzi Látóhatár

NTársalk Nemzeti Társalkodó

NyItudK Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények

OSZK Kt Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára

PIM Petőfi Irodalmi Múzeum

ProtKözl Protestáns Közlöny

ProtSz Protestáns Szemle

Ptűz Pásztortűz

RefSz Református Szemle

SpFüz Sárospataki Füzetek

SRKNK Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtára

SzÁLt Román Állami Levéltár Szeben Megyei Igazgatósága

Száz Századok

SZTE EK Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár

TörtL Történeti Lapok

Online források listája

- ☞ Arcanum Digitális Tudománytár
- ☞ Magyar Elektronikus Könyvtár
- ☞ Adatbank. Erdélyi Magyar Elektronikus könyvtár
- ☞ Erdélyi Digitális Adattár
- ☞ A Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Digitális Gyűjteménye
- ☞ Münchener Digitalisierung Zentrum. Digitale Bibliothek
- ☞ Internet Archive

I. Bibliográfiák

1. *Repertoriul manuscriselor de cronici interne sec. XV–XVIII,* ed. I. Crăciun, A. Ilieş, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1963, 307–310.

2. *Bethlen Miklós: 1642–1716 = A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig,* szerk. Vargha Kálmán, Stoll Béla, Varga Imre, V. Kovács Sándor, Bp., Akadémiai, 1972, 408–410.

3. Pap Gáborné, *A Bethlen család levéltára: Repertórium* (kézirat), Bp., Magyar Országos Levéltár, 1979 (Levéltári leltárak, 74).
   ☞ library.hungaricana.hu

4. Jankovics József, *Bethlen Miklós nyomtatásban megjelent leveleinek bibliográfiája* = Bethlen *Miklós levelei,* összegyűjtötte, s. a. r., a bevezető tanulmányt, tárgyi jegyzeteket, mutatókat írta Jankovics József, magyar nyelvi jegyzeteket írta Nényei Gáborné, ford. Kulcsár Péter, Akadémiai, Bp., 1987 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1), 84–86.

5. *Bethlen Miklós = A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig,* szerk., gond. Császtvay Tünde, Monok István, Szeged, 1998 [CD-ROM].

6. Révész Imre, *A magyar református egyháztörténet általános könyvészete. Bibliográfiai gyűjtemény 1–1030,* h. n., é. n., 221–223.
   ☞ silver.drk.hu

II. Művek

II. 1. Nyomtatványok

7. [Nicolaus Bethlen], *CONTINUATIO AUSTRIACAE AUSTERITATIS, Cui, pro meliori Lumine & Informatione LECTORIS, IPSA ETIAM AUSTRIACA AUSTERITAS, denuo excussa, praemissa est,* [Kolozsvár], 1672.

8. *Epistola Nicolai Bethlen… ad Ministros Exules tam Helveticae quam Augustanae Confessionis, ex Hungaria per hodiernam persecutionem ejectos… = Apologia Ministrorum Evangelicorum Hungariae…,* Ultrajecti, MDCLXXVII.
[További kiadása: *Brief van Nicolaus Bethlen = Naauwkeurig verhaal van de vervolginge aangerecht tegens de Euangelise leeraaren in Hungarien*, ed. Abraham van Poot, 1684, Amsteldam, 146–188.]

9. [Nicolaus Bethlen], *Corona Muralis, Augusti, Potentissimi, et Invictissimi Romanorum Germaniae, Hungariaeque Regis Iosephi I. Sacrato, Et per Martem Laureato Capiti, a Regio Gubernio, & toto Populo Transylvanico Humilime oblata Per Comitem NICOLAUM BETHLEN, Cancellarium Regium Transylvaniae Supremum. Anno D. 1702. die 26. Nov. Excudebatur Viennae Austriae*, Claudiopoli, 1703.

II. 2. Kéziratok

10. *Moribunda Transsylvania ad pedes Sacratissimi Imperatoris projecta*, 1688.
[Autográf nincs, de a Bethlen-kódexekben *a Bethlen Miklós élete leírása magától* függelékeként számos másolati példányban fennmaradt. Lásd: **Appendix**, 73. oldal.]

11. *Project de moyens, par lesquels Sa Majesté et le Gouvernement de Transylvanie peut conserver le peuple de Transylvanie extrememement éspuisé en faisant une somme d'argent considerable sans choquer la Justice et par la consoler le peuple dans la contribution de cette année-cy,* 1700–1702, 214–216 f. Bécs, HHStA, Hofkammerarchiv, „Siebenbürgische Commissions-Acten", r[ote] N[umme] r. 88.
[Másolat]

12. *Penetralia Transylvaniae* (1702).
[Nem maradt fenn példány belőle.]

13. *Columba Noe cum Ramo olivae…* (1704. április), Bécs, HHStA, Hungarica Specialia, Fasc. 365., 56–65 f.
[Autográf]

14. *Bethlen Miklós imádságai* (1708. május előtt):
Rabságomban böjt és vasárnapi imádságom magam személyem és hozzámtartozóimért
Mindennapi reggeli imádságom a közönséges keresztyén anyaszentegyházért, nemzetemért, hazámért, pogányok és mindenekért
A léleknek Istennel, magával és a testével való beszélgetése, vecsernyekori könyörgésem
[Autográf nincs, de a Bethlen-kódexekben *a Bethlen Miklós éle-*

te leírása magától függelékeként számos másolati példányban fennmaradt. Lásd: **Appendix**, 73. oldal.]

15. *Bethlen Miklós élete leírása magától* (1708. május, Eszék – 1710. január 23., Bécs).
[Az autográf töredéke maradt fenn: Budapest, MNL-OL, A Bethlen család levéltára P. 1961. vegyes iratok 1530–1868 és é. n, 10-es csomó, 27. tétel. nr. 8. *Bethlen Miklós önéletírásának kézirata 1708–1710*, 1–34 f. További másolatok áttekintéséhez lásd: **Appendix**, 73. oldal.]

16. *Sudores et cruces Nicolai comitis Bethlen* (1708. június után, Bécs).
[Autográf nincs, de a Bethlen-kódexekben *a Bethlen Miklós élete leírása magától* függelékeként számos másolati példányban fennmaradt. Lásd: **Appendix**, 73. oldal.]

II. 3. Kiadások

Forrásjelöléssel

17. Gróf Bethlen Miklós, *Önéletírása*, kiad., bev. Szalay László, Pesten, Heckenast Gusztáv, 1858–1860 (Magyar Történelmi Emlékek, II–III), I–II, 556, 434.
I. kötet
☞ books.google.hu
II. kötet:
☞ books.google.hu

18. Bethlen Miklós gróf *Önéletírása*, kiad., bev. Tolnai Gábor, Bp., Ardói, 1943 (Magyar Századok, 4). 624 p.

19. Bethlen Miklós, *Önéletírása és Imádságoskönyve,* I–II, kiad. V. Windisch Éva, bev. Tolnai Gábor, Bp., 1955, Bp., Szépirodalmi, I–II, (Magyar Századok) 408. 426 p.

Ism. Bán Imre, *Bethlen Miklós Önéletírása I–II,* It, 45(1957)/2, 233–238.
☞ epa.oszk.hu
Ism. Koczogh Ákos, *Bethlen Miklós Önéletírása I–II.,* Egyht, 4(1958)/1, 88–90.
Ism. Makkai László, *Bethlen Miklós Önéletírása*, Száz, 92(1958)/4, 823.
☞ adtplus.arcanum.hu
Ism. Jenei Ferenc, *Bethlen Miklós önéletírása. 1–2. köt,* ItK, 4(1960)/2, 280–281.
☞ epa.oszk.hu

20. *Kemény János és Bethlen Miklós művei,* kiad. és jegyz. V. Windisch Éva, Bp., Szépirodalmi, 1980. 1321 p.

Forrásjelölés nélkül

21. Bethlen Miklós, *Művei,* szerk. V. Windisch Éva, Bp., Neumann Kht, 2000.
☞ mek.oszk.hu

Válogatott

22. Bethlen Miklós *Önéletírása,* vál. és bev. Kenyeres Imre, Bp., Officina, 1942, 3–72.

23. Bethlen Miklós *Önéletírása,* vál., bev., jegyz., Bernád Ágoston, Bukarest, Kriterion, 1970. 217 p.

Ism. [N. n.], *Bethlen Miklós önéletírása [Kriterion, 1970.]*, Kor, 30(1971) 3, 482.
☞ epa.oszk.hu

Szemelvényes

24. Gróf Bethlen Miklós *Önéletírása. Szemelvények,* kiad. Dr. Károlyi János, Bp., Lampel R., 1913 (Magyar Könyvtár). 100 p.

25. *Haldokló Erdély: 1662–1703. Cserei Mihály, Rozsnyai Dávid, Bethlen Miklós, Kornis Gáspár, Inczédi Pál és Misztótfalusi Kis Miklós írásaiból,* bev. Makkai Sándor, Bp., Franklin, [1942], 126–198.
☞ adatbank.transindex.ro

26. *Bethlen Miklós Önéletírása = Rákóczi Tükör I. Naplók, jelentések, emlékiratok a szabadságharcról,* szerk. Köpeczi Béla, R. Várkonyi Ágnes, Bp., Szépirodalmi, 1973, 33–56.

27. *Bethlen Miklós élete leírása magától = Moribunda Transsylvania: XVII. század erdélyi emlékírók,* bev., vál. Tóth Zsombor, Kolozsvár, Polis, 2000, 206–257.

II. 4. Fordítások

28. *The Autobiography of Miklós Bethlen*, transl. by Bernard Adams, London–New York–Bahrain, Kegan Paul, 2004, 583.
☞ books.google.ro

    Ism. Petrőczi Éva, *The Autobiography of Miklós Bethlen* (recenzió), ItK, 109(2005)/4–6, 620–622.
    ☞ epa.oszk.hu
    Ism. Kovács Kiss Gyöngy, *Bethlen Miklós és Erdély – angolul,* Kor, 16 (2005)2, 108–112.
    ☞ korunk.org

29. Nicolae Bethlen, *Descrierea vieţii sale de către el însuşi,* trad. de Pap Ferenc, introd. Camil Mureşanu, Cluj-Napoca, Casa Cărţii de Ştiintă, 2004, 330.

Ism. Tóth Zsombor, *Erdélyi emlékiratok angolul és románul* (recenzió), KLIÓ, 15(2006)/1, 116–124.
☞ c3.hu

30. *Olajágat viselő Noé galambja* = Gróf Bethlen Miklós *Önéletírása,* kiad., bev. Szalay László, Pesten, Heckenast Gusztáv, 1860 (Magyar Történelmi Emlékek, III), II, 396–415.
[Újabb kiadása: Bethlen Miklós, *Olajágat viselő Noé galambja = Magyar gondolkodók: 17. század,* vál. jegyz. Tarnóc Márton, Bp., Szépirodalmi, 1979, 283–295.]
☞ books.google.hu

31. Kulcsár Péter, *Bethlen Miklós gróf fáradozásai és gyötrelmei* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987, (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/2), 1181–1234.

32. Rácz Károly, *Bethlen Miklós levele a száműzött prédikátorokhoz* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/2), 1159–1180.

33. Pap Ferenc, *Ama eszközöknek tervezete, melyek által Őfelsége és Erdély kormányzata fenntarthatja [megóvhatja] Erdély végletesen kimerült népét…,* ErdMúz, 64(2002)/1–2, 78–85.

II. 5. Levelezés

34. Benkő József, *Közép-ajtai dohány,* h. n., 1792, 24.

35. W. N. Darnell, *The Correspondence of Isaac Basire,* London, 1831, 199.
☞ us.archive.org

36. Nagyajtai Kovács István, *Bethlen Miklós és Kun Ilona,* NTársalk, 9(1839)/3, 17–20.

37. Gróf Bethlen Miklós *Önéletírása,* kiad., bev. Szalay László, Pesten, Heckenast Gusztáv, 1858–1860 (Magyar Történelmi Emlékek, II–III), II, 378.
☞ books.google.hu

38. Rácz Károly, *Epistolae Nicolai Bethlen,* SpFüz, 12(1868)/1, 914–936.
☞ real-j.mtak.hu

39. *Török–magyarkori államokmánytár, I–VII,* szerk. Szilády Áron, Szilágyi Sándor, Pest, 1868–1872, V, 288; 474.
☞ books.google.hu

40. *Alvinczi Péter okmánytára,* kiad. Szilágyi Sándor, Pest, 1870, I, 222, II, 274.
☞ us.archive.org

41. P. Szathmáry Károly, *Bethlen Miklós levele Kemény Simonhoz a köztük lévő per békés megoldásáról, 1674,* MTT, 3(1871)/2, 172.
☞ real-j.mtak.hu

42. K. Papp Miklós, *Egy magyar diplomata levelezése bécsi fogságából neje- és fiával,* TörtL, 1(1874)/7–9, 110–112; 127–128.
☞ dspace.bcucluj.ro

43. Jakab Elek, *Az utolsó Apafi. Történeti tanulmány,* MTT, 2(1875)/9, 310.
☞ real-j.mtak.hu

44. *Erdélyi Országgyűlési Emlékek. Monumenta Hungariae Historica – Magyar történelmi emlékek. III. osztály: Országgyűlési emlékek,* I–XXI, szerk. Szilágyi Sándor, Bp., 1875–1898, XV, 443, XVIII, 481, XIX, 274, 278, XX, 377.
☞ eda.eme.ro

45. Koncz József, *Bethlen Miklós levele Széki Teleki Mihályhoz 1672,* MProtEgyhIskFigy, 3(1880)/5–6, 228.

46. Koncz József, *Gróf Bethlen Miklós levele Veszprémi István református püspökhöz,* ErdProtKözl 11(1881)/24, 190–191.

47. Koncz József, *Gróf Bethlen Miklós levele az erdélyi ref. egyháztanácshoz. Bécs, 1712. febr. 24.,* ErdProtKözl 11(1881)/22, 175–176.

48. Koncz József, *Bethlen Miklós levelei Teleki Mihályhoz. 1672. jan. 27.,* MProtEgyhIskFigy, 4(1882)/7, 309–311.

49. Móricz Gyula, *Bethlen Miklós egy kiadatlan levele,* MTT, 30(1882)/3, 589.
☞ real-j.mtak.hu

50. Deák Farkas, *A bujdosók levéltára. A gróf Teleki család marosvásárhelyi levéltárából,* Bp., 1883, 346–348.

51. Nagy Gyula, *Adalék Basirius Izsák XVII. századbeli Gyulafejérvári tanár könyvtárához,* MKsz, 8(1883)/5–6, 258–266.
☞ epa.oszk.hu

52. Horváth István, *A Bethlen-főtanodát érdeklő régi levelek,* ProtKözl, 18(1888)/18, 152.

53. Koncz József, *Bethlen Miklós két levele Teleki Mihályhoz,* ProtKözl, 18(1888)/37, 322–323.

54. Bod Péter, *Historia Hungarorum Ecclesiastica,* Lugduni-Batavorum, 1890, Tom. II. Lib. III. Cap. 19. §XXXI., 465–466.
☞ mek.oszk.hu

55. Koncz József, *Bethlen Miklós levele Teleki Mihályhoz atyja egészségi álapotjáról. 1677. nov. 6.,* ProtKözl 20(1890)/2, 15.

56. P. Szathmáry Károly, *Gróf Bethlen Miklós tragoediája,* MTT, 14(1891)/1, 45; 51–52.
☞ real-j.mtak.hu

57. Koncz József, *Bethlen Miklós leveleiből kivonatok politikai és egyházi üldözésekre vonatkozólag,* ProtKözl 25(1895)/1, 23–24.

58. Komáromy András, *A báró Perényi család levéltárából,* MTT, 44(1896)/3, 708–710.
☞ adtplus.arcanum.hu

59. Gyalakuti Lázár György *Naplója = Apor Péter verses művei és levelei,* szerk. Szádeczky Lajos, Bp., A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó Hivatala, 1903, II, 565.
☞ us.archive.org

60. Géber Antal, *Gróf Bethlen Miklós bécsi fogságáról (1708–1716) és Ariostó „Őrjöngő Roland"-jának egy XVII. századbeli fordítása,* ItK, 15(1905)/2, 158–173.
☞ epa.oszk.hu

61. Teleki Mihály *Levelezése, I–VIII,* szerk. Gergely Sámuel, Bp., 1905–1926, III, 563, 566, 577, 588, 593, 598, 628; IV, 30, 35, 43, 50, 75, 78, 83, 122, 142, 154, 176, 180, 181, 203; V, 84, 370, 625; VI, 9, 36, 64, 79, 110, 420, 429; VII, 208, 221, 236, 249, 348, 363, 366, 380, 381, 504, 595, 599, 604; VIII, 2, 47, 78, 86, 109, 133, 216, 255, 481.
☞ eda.eme.ro

62. Lukinich Imre, *Gróf Bethlen Miklós bécsi fogságáról,* ItK, 16(1906)/1, 80–93.
☞ epa.oszk.hu

63. Lukinich Imre, *Gróf Bethlen Miklós életéhez,* ItK, 16(1906)/4, 447–452.
☞ epa.oszk.hu

64. Vass Miklós, *Udvarhelymegye levéltárából,* MTT, 4(1907)8, 287–309.
☞ real-j.mtak.hu

65. Lukinich Imre, *Gróf Bethlen Miklós bécsi fogságáról,* ItK, 21(1911)/4, 460–470.
☞ epa.oszk.hu

66. Gergely Sámuel, *Adatok Bánffy Dénes tragédiájához,* ErdMúz, 7(1912)/4, 158–173.
☞ eda.eme.ro

67. Gyárfás Elemér, *Bethlen Miklós kancellár 1642–1716,* Dicsőszentmárton, Erzsébet Könyvnyomda Részvénytársaság, 1924, 206–216.
☞ mek.oszk.hu

68. *Magyar–Zsidó Oklevéltár. Monumenta Hungariae Judaica,* II, kiad. Mandl Bernát, Bp., Izraelita Magyar Irodalmi Társulat, 1937, 271–274.
☞ kisebbsegkutato.tk.mta.hu

69. Ráth-Végh István, *A könyv komédiája,* Bp., 1967, 423.
[További kiadás: 1982.]

70. Jankovics József, *A levélíró Bethlen Miklós arcképéhez,* ItDolg, (1972)/83, 163–168.
☞ digit.bibl.u-szeged.hu

71. Jankovics József, *Bethlen Miklós bécsi leveleiből,* ItK, 77(1973)/4, 439–444.
☞ epa.oszk.hu

72. *Erdélyi féniks. Misztótfalusi Kis Miklós öröksége,* kiad. Jakó Zsigmond, Bukarest, Kriterion, 1974, 338.

73. Binder Pál, *Bethlen Miklós egyes erdélyi várossal folytatott levelezéseiből = ALUTA VIII-IX, Studii si comunicări. Tanulmányok és közlemények,* szerk. Székely Zoltán, Sepsiszentgyörgyi Múzeum, 1976–1977, 141–158.

74. Pápai Páriz Ferenc, *Békességet magamnak, másoknak,* kiad. Nagy Géza, Bukarest, Kriterion, 1977, 449–452; 483.

75. Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).

    Ism. Windisch Éva, *Bethlen Miklós levelei* (recenzió), ItK, 91–92(1987–1988)/4, 508–513.
    ☞ epa.oszk.hu
    Ism. Németh S. Katalin, *Bethlen Miklós levelei (1657–1716),* It, 70(1989)/2, 400–404.
    ☞ epa.oszk.hu
    Ism. Zsolt, K. Lengyel, *Bethlen Miklós levelei [Die Briefe von Miklós Bethlen] = Ungarn Jahrbuch*, 17, hrsg. von Gabriel Adrianyi et al., München, Dr. Dr. Rudolf Trofenik, 1989, 265–266.
    ☞ epa.oszk.hu
    Ism. Bene Sándor, *Vonzások és választások: Bethlen Miklós levelei,* 1657–1716, BUKSZ, 2(1990)/2, 176–179.

III. Szakirodalom

III. 1. Kézikönyv- és tankönyvrészletek

76. Bod Péter, *Bethlen Miklós* = B. P., *Magyar Athenas, avagy az Erdélyben és Magyarországon élt tudós embereknek… Historiájok,* Nagyszeben, 1766, 38–41.
☞ mek.oszk.hu

77. Horányi Alexius, *Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum,* pars I, Viennae, 1775, 292–296.
☞ books.google.hu

78. Kővári László, *Erdély történelme,* V, Pest, 1863, 170–230. [Bethlen Miklós koráról és politikai karrierjéről.]
☞ digitalia.lib.pte.hu

79. Toldy Ferenc, *A magyar nemzeti irodalom története a legrégebbi időktől a jelenkorig rövid előadásban,* I, Pest, Emich Gusztáv, 1864–1865, 92–94.
[További kiadások: 1868, 1872–1873, 1878, 1987, 2002, 2010.]

80. Szilágyi Sándor, *Erdélyország története tekintettel mívelődésére,* II, Pest, Heckenast, 1866, 485–491.

81. Ferdinand Zieglauer, *Harteneck, Graf der sächsischen Nation, und die siebenbürgischen Parteikämpfe seiner Zeit, 1691–1703:*

Nach den Quellen des Archives der bestandenen siebenbürgischen Hofkanzlei und des sächsischen National-Archives in Hermannstadt, Hermannstadt, 1869, Druck und Verlag von Th. Steinhaußen, 277–285.
[Bethlen Miklós életéről, kortársa, Szász János *Scriptum Anti-Bethlenianum* című, azóta elveszett kézirata alapján.]
☞ us.archive.org

82. George Michael Gottlieb von Hermann, *Die Geschichte des Kanzlers Bethlen Miklos* = G. M. G. v. H., *Das Alte und Neue Kronstadt: Ein Beitrag zur Geschichte Siebenbürgens im 18. Jahrhundert,* bearbeitet von Oscar von Meltzl, Hermannstadt, Michaelis, 1883, 81–88. [Bethlen Miklós életéről és irodalmi munkásságáról.]

83. Beöthy Zsolt, *A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése,* I, *A legrégibb időktől Kisfaludy Károlyig: A középiskolák VI. VII. VIII. oszt. számára,* Bp., Athenaeum, 1877.
☞ archive.org

84. Bodnár Zsigmond, *A magyar irodalom története,* Bp., Singer és Wolfner, 1891, 268–270.
☞ us.archive.org

85. Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái,* I, Bp., Hornyánszki, 1891–1914, 1026–1027.
☞ adtplus.arcanum.hu

86. Beöthy Zsolt, *A magyar irodalom kis-tükre,* Bp., Athenaeum Részvénytársulat, 1896, 53.
☞ mek.oszk.hu

87. Horváth Cyrill, *A magyar irodalom története,* I, *A régi magyar irodalom története,* Bp., Athenaeum, 1899, 666–667.
☞ mek.oszk.hu

88. Beöthy Zsolt, *A magyar irodalom története,* Bp., Athenaeum, 1906, 529–530.

89. Pintér Jenő, *A magyar irodalom története a legrégebbi időktől Bessenyei György fellépéséig,* Bp., Rényi Károly kiadása, 1909, 347–348.

90. Pintér Jenő, *A magyar irodalom történetének kézikönyve,* I, Bp., Franklin Társulat, 1921, 173.

91. Pintér Jenő, *A magyar irodalom története,* III, *A magyar irodalom a XVII. században,* Bp., Magyar Irodalomtörténeti Társaság, 1931, 185–187.
☞ mek.oszk.hu

92. Szerb Antal, *A magyar irodalom története,* I, Cluj–Kolozsvár, Erdélyi Szépmíves Céh, 1934, 158–160.
[További kiadások: 1935, 1941, 1943, 1946, 1958, 1972, 1978, 1982, 1986, 1991, 1992, 1994, 2000, 2003, 2005.]
☞ mek.oszk.hu

93. Féja Géza, *A régi magyarság: a magyar irodalom története a legrégibb időktől 1772-ig,* Pozsony, Tátra, [1937], 178–181.
[Tovább kiadás: 2001.]
☞ us.archive.org

94. Szigeti József, *A régi magyar irodalom története,* III, Kolozsvár, 1956, 243–250 (gépelt egyetemi jegyzet).

95. *A magyar irodalom története 1849-ig,* szerk. Bóka László, Pándi Pál, Bp., Bibliotheca, 1957, 151–152.

96. *Histoire abrégée de la littérature hongroise,* éd. Tibor Klaniczay, József Szauder, Miklós Szabolcsi, Bp., Éditions Corvina, 1962, 55–56.

97. *Geschichte der Ungarischen Literatur,* hrsg. von Tibor Klaniczay, József Szauder, Miklós Szabolcsi, Bp., Corvina Verlag, 1963, 59–60.

98. Paolo Ruzicska, *Storia Della Letteratura Ungherese,* Milano, Nuova Accademia Edita, 1963, 423–430.

99. Hopp Lajos, *Bethlen Miklós = A magyar irodalom története,* II, *A Magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig,* főszerk. Sőtér István, szerk. Klaniczay Tibor, Bp., Akadémiai, 1964, 341–351.

100. Szigeti József, *A régi magyar irodalom története,* Bucureşti, Editura Didactică si Pedagogică, 1971, 358–363.

101. Trócsányi Zsolt, *Teleki Mihály. Erdély és a kurucmozgalom 1690-ig,* Bp., Akadémiai, 1972, 152–223.
[Bethlen Miklós politikai karrierjének kezdetei az 1670-es évektől 1690-ig.]

102. *Histoire de la littérature hongroise des origines a nos jours,* éd. Tibor Klaniczay, Bp., Corvina, 1980, 97–98.

103. Nemeskürty István, *A memoár irodalom. Bethlen Miklós = A magyar irodalom története,* szerk. Klaniczay Tibor, Bp., Akadémiai, 1982, 74–75.

104. *A History of Hungarian Literature,* ed. by Tibor Klaniczay, Bp., Corvina, 1982, 100–101.

105. R. Várkonyi Ágnes, *Erdélyi változások. Az erdélyi fejedelemség a török kiűzésének korában 1660–1711,* Bp., Magvető, 1984, 167–260, 406–410, 424–425.
[Bethlen Miklós politikai karrierjéről és írásairól.]

106. *The Oxford History of Hungarian Literature: From the earliest times to the present,* ed. by Lóránt Czigány, Oxford, Clarendon Press, 1984, 68–69.

107. *Erdély története három kötetben,* II, főszerk. Köpeczi Béla, Bp., Akadémiai, 1986, 874–899.
[Bethlen Miklós politikai szerepe a fejedelemséget felváltó gubernium működésében.]
☞ mek.oszk.hu

108. Trócsányi Zsolt, *Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben 1690–1740*, Bp., Akadémiai, 1988 (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai, III. Hatóság- és Hivataltörténet), 191–285.
[Bethlen Miklós politikai szerepéről.]
☞ library.hungaricana.hu

109. *Magyarország története tíz kötetben,* IV/1, főszerk. Ember Győző, Heckenast Gusztáv, Bp., Akadémiai, 1989, 89–92, 194–197.
[Bethlen Miklós politikai cselekedeteiről, különös tekintettel a *Diploma Leopoldinum*ra és a *Columba Noé*ra.]

110. Nemeskürty István, *Diák írj Magyar éneket! A magyar irodalom története 1945-ig,* I, Bp., Gondolat, 1983, 280–287.

111. *Handbuch der Ungarischen Literatur,* hrsg. von Tibor Klaniczay, Bp., Corvina Verlag, 1983, 98–99.

112. Nemeskürty István, *A magyar irodalom története 1000–1945,* I, Bp., Akadémiai, 1993, 298–305.

113. Ágoston Gábor, Oborni Teréz, *A tizenhetedik század története,* Bp., Pannonica, 2000, 229–233.
[Bethlen Miklós és a *Diploma Leopoldinum.*]

114. Nagy Levente, *Az emlékirat-irodalom: 1704: Bethlen Miklós Önéletírása = A magyar irodalom történetei,* I, *A kezdetektől 1800-ig,* főszerk. Szegedy-Maszák Mihály, szerk. Jankovits László, Orlovszky Géza, Bp., Gondolat, 2007, 363–374, 555–567.

115. Laczházi Gyula, *Kortörténet és önéletírás (Kemény János, Bethlen Miklós) = Magyar irodalom,* főszerk. Gintli Tibor, Bp., Akadémia, 2010, 286–290.

116. Péter Ötvös, *Memoirenliteratur: Miklós Bethlen (1642–1716) = Geschichte der ungarischen Literatur. Eine historische-poetologische Darstellung,* hrsg. von Ernő Kulcsár Szabó, Berlin–Boston, De Gruyter, 2013, 83–86.

III. 2. Lexikonszócikkek

II. 2. 1. Magyar nyelvű lexikonszócikkek

117. *Bethlen Miklós = Magyar Írók Névtára,* szerk. Moenich Károly, Pozsony, 1876, 307–308.

118. *Bethlen Miklós = Révai Nagy Lexikona,* Bp., Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., 1911, 242.

119. *Bethlen Miklós = Magyar írók élete és munkái,* III, szerk. Gulyás Pál, Bp., Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1941, 225–226.

120. Windisch Éva, *Bethlen Miklós = Magyar Irodalmi Lexikon,* I, szerk. Benedek Marcell, Bp., Akadémiai, 1963, 157–160.
[További kiadás: 1998 (CD-ROM).]

121. *Bethlen Miklós = Magyar Életrajzi Lexikon,* szerk. Kenyeres Ágnes, Bp., Akadémiai, 1967, 208.

122. *Bethlen Miklós* = Zoványi Jenő, *Magyarországi Protestáns Egyháztörténeti Lexikon,* szerk. Ladányi Sándor, 3. jav., bőv. kiad., Bp., A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1977, 75–76.
☞ digit.drk.hu

123. Hegedüs Géza, *Bethlen Miklós* = H. G., *A magyar irodalom arcképcsarnoka,* I–II, Bp., Trezor, 1992, 53–56.
[További kiadások: 1993, 1995, 2000 (CD-ROM), 2004 (DVD-ROM).]
☞ mek.oszk.hu

124. Jankovics József, *Bethlen Miklós* = *Új Magyar Irodalmi Lexikon,* I, főszerk. Péter László, Bp., Akadémiai, 1994, 224–225.
[További kiadás: 2000.]

125. *Bethlen Miklós* = *Magyar Nagylexikon,* III, főszerk. Élesztős László, Bp., Akadémiai, 1994, 764–765.

126. *Bethlen Miklós* = *Új Magyar Életrajzi Lexikon,* főszerk. Markó László, Bp., Magyar Könyvklub, 2001, 715–716.

127. Nagy Levente, *Bethlen Miklós* = *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon,* I, *Középkor és kora újkor*, főszerk. Kőszeghy Péter, Bp., Balassi, 2003, 369–370.
☞ mamul.btk.mta.hu

128. *Bethlen Miklós* = *Régi magyarországi szerzők,* szerk. Wix Györgyné, P. Vásárhelyi Judit, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 2008, 95.

III. 2. 2. Idegen nyelvű lexikonszócikkek

129. *Bethlen Nikolaus* = *Das Geistige Ungarn. Biographisches Lexikon,* I–II, hrsg. von Oskar von Krücken, Imre Parlagi, Wien–Leipzig, 1918, 112.

130. *Bethlen Miklós* = *Hungarian Authors, a Bibliographical Handbook,* ed. by Albert Tezla, Cambridge, Massachusetts, Belknapp Press of Harvard University Press, 1970, 97–99.
☞ elib.hu

131. *Miklós Bethlen = Encyclopedia of Life Writing: Autobiographical and Biographical Forms,* ed. by Margaretta Jolly, London, Chicago, Fitzroy Dearborn Publishers, 2001, 102–103.
☞ books.google.hu

III. 3. Monográfiák

132. Gyárfás Elemér, *Bethlen Miklós kancellár 1642–1716. Székfoglaló a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaságban, Marosvásárhelyt, 1924. október 12-én,* Dicsőszentmárton, Erzsébet Könyvnyomda Részvénytársaság, 1924. 226 p.
☞ mek.oszk.hu

> **Ism**. Bitay Árpád, *Gyárfás Elemér: Bethlen Miklós kancellár,* Ptűz, 5(1925)/1, 17–19.
> **Ism**. Bíró Venczel, *Gyárfás Elemér legújabb könyve, Bethlen Miklós kancellár 1642–1716,* ErdISz, 2(1925)/7, 41–45.

133. Tóth Zsombor, *A koronatanú: Bethlen Miklós. Az „Élete leírása magától" és a XVII. századi puritanizmus,* Debrecen, Kossuth Egyetemi, 2007 (Csokonai Könyvtár, 40). 259 p.
[További kiadás: 2011.]
☞ iti.btk.mta.hu

> **Ism**. Kránicz Gábor, *Tóth Zsombor: A koronatanú: Bethlen Miklós. „Az Élete leírása magától" és a XVII. századi puritanizmus* (recenzió), ItK, 112(2008)/4, 497–503.
> ☞ itk.iti.mta.hu
> **Ism**. Köllő Zsófia, Tóth Zsombor *A koronatanú: Bethlen Miklós. Az „Élete leírása magától" és a XVII. századi puritanizmus,* Debrecen, Kossuth Egyetemi, 2011 (Csokonai Könyvtár, 40), 259 [2., változatlan utánnyomás].
> ☞ reciti.hu

134. Albert András, *Gróf Bethlen Miklós a református államférfi (1642–1716),* Győr, Palatia Nyomda és Kiadói Kft., 2015. 240 p.

III. 4. Tanulmányok

III. 4. 1. Magyar nyelvű tanulmányok

1885

135. Deák Farkas, *Gróf Bethlen Miklós életrajza,* Pozsony, Bp., Stampfel, 1885 (Magyar Helikon, 56), 26.
☞ mek.oszk.hu

1887

136. Torma Károly, *Két nevezetes okiratgyűjtemény nyomai,* Száz, 21(1887), 348–354.
[Bethlen Miklós francia politikai kapcsolatairól.]
☞ adtplus.arcanum.hu

1891

137. P. Szathmáry Károly, *Gróf Bethlen Miklós tragoediája,* MTT, 14(1891)/1, 1–60.
☞ real-j.mtak.hu

1899

138. Török István, *Jelentés a nagy-enyedi collegium és kolozsvári egyház javainak megvizsgálásáról 1697-ben,* MTT, 22(1899)/1, 137–151.
[Bethlen Miklós elszámolása a kollégiumi és egyházi pénzek elköltéséről, gazdasági ügyekről, köztük az „amsterdami pénz" visszatérítéséről is.]
☞ real-j.mtak.hu

1907

139. Páris Sándor, *Gróf Bethlen Miklós élete,* Kolozsvár, Gombos Ny., 1907, 64.

1914

140. Lukinich Imre, *Egy erdélyi kereskedelmi társaság terve 1703-ból,* Száz, 48(1914)/6, 464–476.
☞ adtplus.arcanum.hu
[Újabb kiadása: Lukinich Imre, *A bethleni Bethlen család története,* Bp., Athéneum Rt., 1927, 415–431.]

1923

141. Szádeczky-Kardoss Lajos, *Gróf Bethlen Miklós két kiadatlan műve,* Bp., Franklin Nyomda, 1923, 34.
[Klny: *Gróf Bethlen Miklós rabságban írt emlékiratai, imádságai (1704–1714),* BpSz, 193(1923)/554, 1–34].
☞ adtplus.arcanum.hu

1926

142. Máté Károly, *A magyar önéletírás kezdetei (1585–1750),* Kolozsvár, Minerva, 1926, 120–166.

1927

143. Lukinich Imre, *A bethleni Bethlen család története,* Bp., Athéneum Rt., 1927, 275–458.
[Újabb kiadása: 2011]

1930

144. Dr. Illyés Géza, *Bethlen Miklós,* [S. l.], [Erdélyi Ref. Egyházker. Iratterjesztésének Kiad.], [1930] (Ünnepnapok, 8), 24.

1932

145. Kemény Katalin, *Erdélyi emlékírók,* ErdMúz, 1932/1–3, 180–204, 241–271.
☞ epa.oszk.hu

1942

146. Benda Kálmán, *Bethlen Miklós kancellár (1642–1716),* Hitel, 7(1942)/7, 389–403.
☞ hitellapszamok.adatbank.transindex.ro

1945

147. Juhász István, *Bethlen Miklós politikai pere,* Kolozsvár, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T., 1945, 47.
☞ adatbank.transindex.ro

1955

148. Köpeczi Béla, *Bethlen Miklós francia emlékiratai,* ItK, 59(1955)/3, 296–306.
☞ epa.oszk.hu

149. Tolnai Gábor, *Bethlen Miklós* = T. G., *Vázlatok* és *tanulmányok,* Bp., Akadémiai, 1955, 68–87.
[További kiadásai: Tolnai Gábor, *Bethlen Miklós* = T. G., *Tanulmányok,* Bp., Akadémiai, 1970, 55–75; Tolnai Gábor, *Bethlen Miklós* = T. G., *Fejedelmi Erdély. Tizenhat tanulmány,* Bratislava, Madách, 1984, 102–127.]

1957

150. Gyenis Vilmos, *Bethlen Miklós Imádságoskönyve,* ItK, 61(1957)/1–2, 63–78.
☞ epa.oszk.hu

1959

151. Hopp Lajos, *Németh László és a régi magyarság,* ItK, 63(1959)/2, 287–306. [A Németh László által konstruált Bethlen Miklós-arckép irodalomtörténeti jelentőségéről.]
☞ epa.oszk.hu

1968

152. Vita Zsigmond, *Egy erdélyi főúr Önéletírása* = V. Zs., *Tudománynyal és cselekedettel. Tanulmányok,* Bukarest, Irodalmi, 1968, 105–122, 291–292.

1970

153. Gyenis Vilmos, *Emlékirat és anekdota,* ItK, 74(1970)/3, 305–321. [Az anekdotikus kitérők szerepéről Bethlen Miklós emlékiratában.]
☞ iti.btk.mta.hu

1971

154. Jankovics József, *Bethlen Miklósra vonatkozó adatok Bethlen Mihály útinaplójában,* ItK, 75(1971)/3, 341–349.
☞ epa.oszk.hu

1973

155. Hopp Lajos, *A századforduló erdélyi valósága. Bethlen Miklós* = H. L., *Mikes és világa,* Bukarest, Kriterion, 1973, 9–24.

1975

156. Szerb Antal *Levele Bethlen Miklós önéletírásáról,* It, 57(1975)/2, 465–467.
[Szerb Antal levele a szegedi irodalomtörténész Birkás Gézához.]
☞ epa.oszk.hu

1979

157. Sápi *András, Bethlen Miklós önéletírása: Vázlat egy gondolatrendszer elemzéséhez* = *Eötvös-Füzetek,* szerk. Tóth Gábor, Bp., Eötvös József Kollégium, 1979, 170–206.

1984

158. Tánczos Vilmos, *Kartéziánus és coccejánus eszmék hatása Bethlen Miklós személyiségének alakulására,* NyItudK, 28(1984)/1, 9–22.
☞ sztanyi.ro

1986

159. Simén Domokos, *Református k és unitáriusok Bethlenszentmiklóson: Bethlen Miklós emlékezetére = Az unitáriusok öröksége: Simén Domokos emlékére,* Bp., ELTE Folklore Tanszék, 1986, (Vallási néprajz, 14) 41–54.

160. Jankovics József, *Önéletírás és történeti hitelesség. Művészet és valóság viszonyának kérdése a Bethlen-levelezés tükrében* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987, 15–28 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).
[További kiadás: Jankovics József, *Önéletírás és történeti hitelesség. Művészet és valóság viszonyának kérdése a Bethlen-levelezés tükrében* = J. J., *Ex Occidente,* Bp., Balassi, 1999, 119–131.]

161. Jankovics József, *A Bethlennek tulajdonított röpiratok szerzőségéről* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987, 38–43 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).
[További kiadás: Jankovics József, *A Bethlennek tulajdonított röpiratok szerzőségéről* = J. J., *Ex Occidente,* Bp., Balassi, 1999, 38–43.]

162. Jankovics József, *Ami az Önéletírásból kimaradt* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987, 44–64 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).
[További kiadás: Jankovics József, *Ami az Önéletírásból kimaradt* = J. J., *Ex Occidente,* Bp., Balassi, 1999, 164–181.]

163. Jankovics József, *Bethlen Miklós leveleinek formai, műfaji és stilisztikai jellemzői* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987, 65–83 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).

[További kiadás: Jankovics József, *Bethlen Miklós leveleinek formai, műfaji és stilisztikai jellemzői* = J. J., *Ex Occidente,* Bp., Balassi, 1999, 132–149.]

1988

164. Szávai János, *Bethlen Miklós* = Sz. J., *Magyar emlékírók,* Bp., Szépirodalmi, 1988, 84–96.

1992

165. Kósa László, *Az istenes bibliaolvasó Bethlen Miklós,* ProtSz, 1(1992)/3, 178–193.

1993

166. Csoma Borbála, Csoma Zsigmond, *A bor Bethlen Miklós asztalán,* NéprL, 2(1993)/3, 96–109.

167. R. Várkonyi Ágnes, *Bethlen Miklós gróf a politikus,* ErdMúz, 55(1993)/1–2, 6–12.
☞ erdelyimuzeumfolyoirat.adatbank.transindex.ro

168. Sipos Gábor, *Bethlen Miklós és a református egyház,* ErdMúz, 55(1993)/1–2, 13–19.
[További kiadása: Sipos Gábor, *Bethlen Miklós és az erdélyi református egyház* = S. G., *Reformata Transylvanica: Tanulmányok az erdélyi református egyház 16–18. századi történetéhez,* Kolozsvár, EME, 2012, 179–195.
☞ erdelyimuzeumfolyoirat.adatbank.transindex.ro

1994

169. Nagy Péter, *Bethlen Miklós és Önéletírása,* ItK, 98(1994)/4, 445–478.
☞ epa.oszk.hu

1996

170. Bitskey István, *História, emlékirat, önvallomás* = B. I., *Eszmék, művek, hagyományok,* Debrecen, Kossuth Egyetemi, 1996, 225–267.
☞ dea.lib.unideb.hu

1998

171. Vita Zsigmond, *Bethlen Miklós = Erdélyi csillagok,* szerk. Tavaszy Sándor et al., Csíkszereda, Pro Print, 1998 (Múltunk Könyvek), 45–61.

172. Veress Dániel, *Bethlen Miklós kora, világa, világképe* = V. D., *Vékára tett mécses. Esszék a XVI–XVIII. századi erdélyi magyar kortörténetek és emlékírások köréből,* Csíkszereda, Pallas-Akadémia, 1998, 229–250.

173. Veress Dániel, *Bethlen Miklós írásművészete* = V. D., *Vékára tett mécses. Esszék a XVI–XVIII. századi erdélyi magyar kortörténetek és emlékírások köréből,* Csíkszereda, Pallas-Akadémia, 1998, 250–258.

1999

174. Wolf Rudolf, *Bethlen Miklós tordai ősei = Emlékkönyv Imreh István születésének nyolcvanadik évfordulójára,* szerk. Kiss András et al., Kolozsvár, EME, 1999, 603–618.
☞ mek.oszk.hu

175. Kovács Sándor Iván, *Az első erdélyi remekíró: Bethlen Miklós,* It, 80(1999)/4, 497–511.
☞ iti.btk.mta.hu

176. Tóth Zsombor, *Bethlen Miklós Imádságoskönyvének puritánus sajátosságai,* ErdMúz, 61(1999)/3–4, 210–220.
☞ epa.oszk.hu

177. R. Várkonyi Ágnes, *Bethlen Miklós és II. Rákóczi Ferenc angol–holland kapcsolataihoz,* A Ráday Gyűjtemény Évkönyve, 9(1999), 3–17.

2000

178. Tóth Zsombor, *Puritánus kegyesség és retorika Bethlen Miklós Imádságoskönyvében,* It, 81(2000)/2, 210–234.
☞ epa.oszk.hu

179. *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból,* szerk. Kovács Sándor Iván, Bp., Osiris, 2000, II, 387–439. [Szövegrészletekkel.]

2001

180. Tóth Zsombor, *Montaigne és Bethlen (?): „Meztelen" („tout nud") moralista „magyar köntösben",* ItK, 105(2001)/5–6, 600–617.
☞ itk.iti.mta.hu

2002

181. Bene Sándor, *Politika, paráznaság és házasságtörés a magyar irodalmi hagyományban. Bethlen Miklós Velencében = Ámor, álom és mámor. A szerelem a régi magyar irodalomban és a szerelem ezredéves hazai kultúrtörténete. Tudományos konferencia, Sátoraljaújhely, 1999. május 26–29.,* szerk. Szentmártoni Szabó Géza, Bp., Universitas, 2002, 299–324.

182. Kovács Sándor Iván, *Protestáns szerelmesek – Apáczai Csere János és Bethlen Miklós, mellékalakokkal = Ámor, álom és mámor. A szerelem a régi magyar irodalomban és a szerelem ezredéves hazai kultúrtörténete. Tudományos konferencia, Sátoraljaújhely, 1999. május 26–29.*, szerk. Szentmártoni Szabó Géza, Bp., Universitas, 2002, 93–104.

183. Buzogány Dezső, *A kisbúni Bethlen-kastély és 17. századi története,* RefSz, 95(2002)/1, 21–34. [Bethlen Miklós szülőházának története.]

184. Pap Ferenc, *Bethlen Miklós ismeretlen emlékirata,* ErdMúz, 64(2002)/1–2, 78–85.
☞ epa.oszk.hu

2003

185. Hermán M. János, *Bethlen Miklós életének és gondolkodásának evangéliumi vonásai,* Nagyvárad, Királyhágómelléki Református Egyházkerület, 2003, 136.

186. Tóth Zsombor, *Privát vs. közösségi – forrásérték, közösségi-kulturális emlékek, történeti tudat Bethlen Miklós emlékiratában = Tudomány – Egyetem – Diszciplína,* szerk. Berszán István, Kolozsvár, EME, 2003, 73–88.
☞ eda.eme.ro

187. Tóth Zsombor, *EGOizmus. Az énreprezentáció mint én-performancia (self-fashioning) Bethlen Miklós emlékiratában,* EgyhtSz, 4(2003)/2, 57–85.
☞ uni-miskolc.hu

2004

188. Bujtás László Zsigmond, *Bethlen Miklós és a sárospatak–gyulafehérvári kollégium leideni stipendiuma (1703–1709),* Lymbus –

Magyarságtudományi Forrásközlemények, (2004)/2, 93–122.
☞ epa.oszk.hu

189. Pap Ferenc, *Bethlen Miklós, a gyakorló gazdasági szakember = Emlékkönyv Csetri Elek születésének nyolcvanadik évfordulójára,* szerk. Pál Judit, Sipos Gábor, Kolozsvár, EME, 2004, 375–379.
☞ mek.oszk.hu

190. Tóth Zsombor, *Bethlen Miklós emlékirata és a 17. századi puritánus prédikációirodalom közötti kapcsolat történetteológiai vonatkozásai = Mindennemű dolgok változása: Hagyományok, források, távlatok,* szerk. Gábor Csilla, Kolozsvár, Komp-Press Korunk Baráti Társaság, 2004, 156–179.

191. Szálka Zsuzsanna, *A puritanizmus hatása Bethlen Miklós személyiségére, jellemére és életvezetésére = „az élet tanítómestere": Ünnepi tanulmányok Gyapay Gábor 80. születésnapjára,* szerk. Nagy Balázs et al., Bp., Fazekas Öregdiákok Társasága, 2004, 169–182.

2005

192. Nagy Levente, *A becsület, a hírnév és a színlelés mint erkölcsfilozófiai kategória Zrínyi Miklós és Bethlen Miklós műveiben = Az erkölcs szépsége. Die Schönheit der Moral. A kaposvári erkölcs-, művészetfilozófiai és -nevelési konferencia előadásai 2003. augusztus 27–29.,* szerk. Czirják József et al., Kaposvár, Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskola Kar, 2005, 195–199.

193. Nagy Levente, *„Bethlen Miklós nótái". Apor István naplója Bethlen Miklós 1704. évi peréről,* Lymbus – Magyarságtudományi Forrásközlemények, (2005)/3, 95–129.
☞ epa.oszk.hu

2006

194. Tóth Zsombor, *Bírák könyve 21: az applikáció nehézségeiről… A Nagyari vs. Bethlen affér (újra)értelmezése* = T. Zs., *A történelmem terhe. Antropológiai szempontok a kora újkori magyar írásbeliség textusainak értelmezéséhez. (Tanulmányok),* Kolozsvár, Korunk Baráti Társaság, 2006, 135–167.
☞ adatbank.transindex.ro

195. Tóth Zsombor, *De melancholia transylvana-hungarica. A melankólia képzete Bethlen Miklós önéletírásában* = T. Zs., *A történelmem terhe. Antropológiai szempontok a kora újkori magyar írásbeliség textusainak értelmezéséhez. (Tanulmányok),* Kolozsvár, Korunk Baráti Társaság, 2006, 243–275.
☞ adatbank.transindex.ro

2007

196. Laczházi Gyula, *Szenvedély, jellem és morál Bethlen Miklós önéletírásában = Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszéke által szervezett nemzetközi konferencia előadásai, 2006. május 24–27., Kolozsvár*, szerk. Balázs Mihály, Gábor Csilla, Kolozsvár, Egyetemi Műhely, Bolyai Társaság, 2007, 247–258.
☞ iti.mta.hu

2008

197. Albert András, *Gróf Bethlen Miklós, a protestáns politikus,* EgyhtSz, 9(2008)/1, 25–44.
☞ uni-miskolc.hu

2009

198. Albert András, *Gróf Bethlen Miklós (1642–1716) és a 17. századi erdélyi protestantizmus* = A. A., *Az erdélyi református egyház a 17–18. században: Fejezetek az erdélyi protestantizmus történetéből,* Bp., METEM–Historica Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2009, 25–93.

199. Laczházi Gyula, *Az indulatokra vonatkozó elméleti reflexió keretei Magyarországon: Bethlen Miklós* = L. Gy., *Hősi szenvedélyek,* Bp., 2009 (Arianna könyvek, 1), 78–81.

200. Bujtás László Zsigmond, *Vásárhelyi Tőke István levele Bethlen Miklóshoz (1690). (Egy hollandiai peregrinuslevél művelődéstörténeti vonatkozásai),* Lymbus – Magyarságtudományi Forrásközlemények, (2009)/7, 41–56.
☞ epa.oszk.hu

2010

201. Albert András, *Gróf Bethlen Miklós erdélyi politikus és a Diploma Leopoldinum hitlevél* (1691) = *Az állam és jog alapvető értékei: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola konferenciája,* szerk. Smuk Péter, Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2010, 19–31.

202. Förköli Gábor, *A taláros francia és az erdélyi főúr: Jacques-Auguste de Thou Commentarii de vita suája mint Bethlen Miklós Önéletírásának előképe = Epika: Fiatal kutatók konferenciája: Tanulmánykötet,* szerk. Dobozy Nóra Emőke et al., Bp., ELTE BTK Régi Magyar Irodalom Tanszék, 2010 (Arianna könyvek, 3), 23–36.

203. Kovács Ferenc Dávid, *…arcvonásait festmény vagy metszet nem őrizte meg…: irányvonalak Bethlen Miklós Önéletírásának recepciójában = Epika: Fiatal kutatók konferenciája: Tanulmánykötet,*

szerk. Dobozy Nóra Emőke et al., Bp., ELTE BTK Régi Magyar Irodalom Tanszék, 2010 (Arianna könyvek, 3), 11–22.

204. Vincze Hanna Orsolya, *Privatus emberek: A szubjektivitás formái Bethlen Miklós és Kemény János emlékiratában* = V. H. O., *Helyzet, jelentés: Tanulmányok,* Kolozsvár, Korunk: Komp-Press, 2010, 40–48.

2011

205. Jankovics József, *Bethlen Miklós Önéletírása egyik szöveghelyének hátteréhez: Balassi (III) Imre és Wesselényi Ferenc nádor kommunikációs stratégiája,* A. Univ. Szeg. A. Hist. Litt. Hung, 30(2011), 207–214.

206. Tóth Zsombor, *Kálvinizmus és politikai (ön)reprezentáció a kora újkorban = Protestáns mártirológia a kora újkorban,* szerk. Tóth Zsombor et al., Debrecen, Debreceni Egyetemi, 2011, 6–36.
[Bethlen Miklós mártirológiai felfogásának kálvinista kontextusairól.]
☞ real.mtak.hu

2012

207. Albert András, *Bethlen Miklós erdélyi kancellár pere: A Habsburg politikai hatalom igazságszolgáltatása, 1704–1712,* Jog, állam, politika, 4(2012)/2, 91–106.
☞ dfk-online.sze.hu

208. Albert András, *Az erdélyi államiság kérdése gróf Bethlen Miklós erdélyi kancellár Columba Noe politikai röpiratának tükrében (1704),* Műhely, 4(2012)/3, 87–100.
☞ dfk-online.sze.hu

2013

209. Jankovics József, Szörényi László, *Bethlen Miklós ismeretlen „nyílt levele" Franz Ulrich Kinskyhez (1691),* ItK, 117(2013)/6, 692–721.
☞ real.mtak.hu

210. Jankovics József, *Bethlenek, Vayak, Dujardinok – Vay Erzsébet életének tükrében = Kuruc(kodó) irodalom : Tanulmányok a kuruc kor irodalmáról és az irodalmi kurucokról,* szerk. Mercs István, Nyíregyháza, Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület, 2013 (Modus Hodiernus, 6), 87–196.
☞ real.mtak.hu

211. Jankovics József, *A bethleni Bethlenek szerepe Erdély íráshasználatában = Nyelv, lelkiség és regionalitás a közép- és kora újkorban : Előadások a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson : Kolozsvár, Románia, 2011. 08. 22 – 2011. 08. 27.,* szerk. Tóth Zsombor et al., Kolozsvár, Egyetemi Műhely, 2013 (A VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus kiadványai), 384–391.
☞ mek.oszk.hu

212. Tóth Zsombor, *Emlékirat és patriotizmus : Bethlen Miklós és Cserei Mihály regionalizmusa = Nyelv, lelkiség és regionalitás a közép- és kora újkorban : Előadások a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson : Kolozsvár, Románia, 2011. 08. 22 – 2011. 08. 27.,* szerk. Tóth Zsombor et al., Kolozsvár, Egyetemi Műhely, 2013 (A VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus kiadványai), 365–383.
☞ real.mtak.hu

2015

213. Albert András, *A dunántúli protestantizmus politikai védelme Bethlen Miklós röpiratainak és leveleinek tükrében 1671–1681,* LSz,

65(2015)/3, 55–63.
☞ library.hungaricana.hu

214. Laczházi Gyula, *A semmi Bethlen Miklós antropológiájában és önéletírásában,* ItK, 119(2015)/3, 336–355.
☞ itk.iti.mta.hu

2016

215. Laczházi Gyula, *A magyarországi korai felvilágosodás lélektani irodalma és Bethlen Miklós önéletírásának lélektani relevanciájú megállapításai = A felvilágosodás előzményei Erdélyben és Magyarországon,* szerk. Balázs Mihály, Bartók István, Szeged, SZTE Magyar Irodalmi Tanszék, 2016, 217–226.

216. Maczelka Csaba, *Egy Bethlen Miklós szöveghely margójára. Sir Thomas Browne Religio Medicije = A felvilágosodás előzményei Erdélyben és Magyarországon,* szerk. Balázs Mihály, Bartók István, Szeged, SZTE Magyar Irodalmi Tanszék, 2016, 207–215.

217. Nagy Levente, *Bethlen Miklós és az erdélyi coccejanizmus a 17. század második felében = A felvilágosodás előzményei Erdélyben és Magyarországon,* szerk. Balázs Mihály, Bartók István, Szeged, SZTE Magyar Irodalmi Tanszék, 2016, 187–205.

218. Simon József, *Bethlen Miklós és a hírnév. A Pufendorf-recepció problémája = A felvilágosodás előzményei Erdélyben és Magyarországon,* szerk. Balázs Mihály, Bartók István, Szeged, SZTE Magyar Irodalmi Tanszék, 2016, 173–186.

219. Tóth Zsombor, *Bethlen Miklós élettörténetének használata a kéziratos kultúrában, 1710–1858/60. Vázlat egy folyamatban lévő kutatás tanulságairól = 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 279–298.

220. Simon József, *Filológiai és filozófiatörténeti megjegyzések Bethlen Miklós* Önéletírás*ának* Elöljáró beszéd*éhez = 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 299–314.

221. Jankovics József – Szörényi László, *Bethlen Miklós:* Moribunda Transylvania *= 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 315–335.

222. Máté Ágnes, *Bethlen Miklós Francesco Petrarcára (is) emlékezik. Az* Önéletírás *és a* Posteritati-levél *közös mintáiról = 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 336–352.

223. Luffy Katalin, *Bethlen Miklós néhány, Nagybányán őrzött leveléről = 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 353–364.

224. Bándi András, *Bethlen Miklós jellemzése a szász forrásokban = 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 365–368.

225. Németh S. Katalin, *Bethlen Miklós kivégzése (?) = 300 éve halt meg Bethlen Miklós* (Tematikus ItK-szám), ItK, 120(2016)/3, 369–372.

III. 4. 2. Idegen nyelvű tanulmányok

1897

226. Stuhlmann, Patricius, *Confessiones S. Augustini, Nicolai Bethlen et Francisci Rákóczy II.,* Bp., Buschmann F. Könyvnyomdája, [1897], 51.

1970

227. Gábor Tolnai, *Miklós Bethlen un classique des anciens mémoires hongrois,* ALitt, 12(1970)/3–4, 251–272.
☞ adtplus.arcanum.hu

2002

228. Nagy Levente, *Confluenţe lexicografice româno-maghiare din secolul al XVII-lea („Lexiconul Marsilian" şi contele Miklós Bethlen),* Dacoromania, 2002/3, 43–62.
☞ dacoromania.inst-puscariu.ro

2011

229. Letitia Cosnean, *The Bethlen Castle in Boiu-Ţopa,* Caiete ARA, 2(2011)/1, 151–159.
[Bethlen Miklós szülőházáról.]
☞ academia.edu

2012

230. Zsombor Tóth, *A Man for All Seasons: Exile, Suffering and Martyrdom in the Autobiography of Miklós Bethlen,* Hungarian Studies, 26(2012)/2, 273–283.
☞ iti.btk.mta.hu

2014

231. Letitia Cosnean, *The Architectural Patronage of Miklós Bethlen in Late Seventeenth-Century Transylvania,* Caiete ARA, 5(2014)/1, 135–150.
[Bethlen Miklósról mint építészről és mint a 17. századi erdélyi főúri építkezési kultúra támogatójáról.]
☞ academia.edu

III. 5. Cikkek

III. 5. 1. Magyar nyelvű cikkek

1861

232. Kőváry László, *Gróf Bethlen Miklós életiratai különös tekintettel arra, hogy ifjúkori életirata nem apokryph,* Erd. Múz. Évk., (1861)/1, 124–128.
☞ epa.oszk.hu

1891

233. Wutz Albert, *Gróf Bethlen Miklós és önéletírása,* Bp., Poldini Ny., [1891] [Klny. a Protestáns Népnevelőből], 8.

1895

234. Koncz József, *Gr. Bethlen Miklós gazdasági utasítása,* MGazdSz, 2(1895), 46–51.
☞ digit.bibl.u-szeged.hu

1905

235. Géber Antal, *Gróf Bethlen Miklós bécsi fogságáról (1708–1716) három levél Rhédey Júliához és Ariostó „Őrjöngő Roland"-jának egy XVII. századbeli fordítása,* ItK,15(1905)/2, 158–173.
☞ epa.oszk.hu

1906

236. Lukinich Imre, *Gróf Bethlen Miklós bécsi fogságáról,* ItK, 16(1906)/1, 80–93.
[Tizenhat levél közlésével.]
☞ epa.oszk.hu

237. Lukinich Imre, *Gróf Bethlen Miklós életéhez,* ItK, 16(1906)/4, 447–452.
☞ epa.oszk.hu

1907

238. Botár Imre, *Ismét Bethlen Miklós,* ItK, 17(1907)/2, 253.
[A *Columba Noe* egy másolatáról, amelyet Bethlen Miklós unokája, István készített.]
☞ epa.oszk.hu

1911

239. Lukinich Imre, *Gróf Bethlen Miklós bécsi fogságáról,* ItK, 21(1911)/4, 460–470.
[Kilenc Bethlen Miklós- és két Bethlen József-levél, főleg a bécsi fogságából való kiszabadulás érdekében.]
☞ epa.oszk.hu

1934

240. Németh László, *Bethlen Miklós,* Tanú, (1934)/7, 31–40.
[További kiadások:
Németh László, *Bethlen Miklós* = N. L., *Az én katedrám,* Bp., Magvető–Szépirodalmi, 1969, 125–135.
Németh László, *Bethlen Miklós* = N. L., *Történet és vallomás: Írások a magyar irodalomról,* szerk., jegyz., utószó, Ekler Andrea, Bp., Írott Szó Alapítvány, 2011 (Tanulmányok, esszék, kritikák, 1), 134–144.]

1938

241. Gulyás József, *Bethlen Miklós és Bessenyei György kéziratai a sárospataki könyvtárban,* ItK, 48(1938)/2, 186–187.
☞ epa.oszk.hu

242. Herepei János, *Néhány adat gróf Bethlen Miklós tanuló-éveiből,* ErdMúz, 43(1938)/2, 291–298.
☞ epa.oszk.hu

1940

243. Vita Zsigmond, *Bethlen Miklós,* Erdélyi Helikon, 13(1940)/1–10, 451–461.
☞ documente.bcucluj.ro

1942

244. Bierbauer Virgil, *Bethlen Miklós az építész,* Szépművészet, 3(1942), 141–143.

1966

245. Windisch Éva, *Egy jeles emlékíró Bethlen Miklós halálának 250. évfordulójára,* Népszabadság, (1966)/254, 7.

1969

246. Jankovics József, *Zilahi János legációs levele Bethlen Miklóshoz (?) 1692-ből,* It. Dolg., (1969)/60, 103–105.
☞ digit.bibl.u-szeged.hu

1971

247. Farkas Sándor, *Bethlen Miklós önéletírása,* Utunk, 26(1971)/8, 5.

1973

248. Jankovics József, *Bethlen Miklós bécsi leveleiből,* ItK, 77(1973)/4, 439–444.
[Hat levél közlésével.]
☞ epa.oszk.hu

1975

249. Jankovics József, *Barokk halál – Bethlen Miklós bilincskoszorúja,* Kort, 19(1975)/8, 1286–1287.
[Bethlen Miklós rendelkezése a temetéséről.]

250. Lengyel András, *Szerb Antal levele Bethlen Miklós önéletírásáról,* It, 57(1975)/2, 465–467.
[Szerb Antal levele a szegedi irodalomtörténész Birkás Gézához.]
☞ epa.oszk.hu

1979

251. Bernád Ágoston, *Bethlen Miklós jellemépítése,* Kor, 38(1979)/8, 773–775.
☞ epa.oszk.hu

252. Jankovics József, *Kétes provenienciájú Bethlen Miklós-művek,* MKsz, 113(1979)/3–4, 356–359.
[Az *Austriaca Austeritatis*-vita.]
☞ epa.oszk.hu

1981

253. Jankovics József, *Apáczai hatása Bethlen Miklós pedagógiai törekvéseire,* A. Univ. Szeg. A. Hist. Litt. Hung, (1981)/44, 75–81.
[További kiadások:

Jankovics József, *Apáczai hatása Bethlen Miklós pedagógiai törekvéseire* = Bethlen Miklós *Levelei,* I–II, összegyűjt., s. a. r., bev. tan. és jegyz. Jankovics József, a latin nyelvű részeket ford. Kulcsár Péter, magyar nyelvű jegyz. Nényei Gáborné, Bp., Akadémiai, 1987, 29–37 (Régi Magyar Prózai Emlékek, 6/1–2).
Jankovics József, *Apáczai hatása Bethlen Miklós pedagógiai törekvéseire* = J. J., *Ex Occidente, A 17. századi magyar irodalom európai kapcsolatai,* Bp., Balassi, 1999 (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 3.), 156–163.]
☞ adtplus.arcanum.hu

1989

254. Jankovics József, *Két Bethlen Miklós-dokumentum,* ItK, 93(1989)/4, 439–443.
[A *Corona muralis* és az *Arcanum Politicum Transylvaniae.*]
☞ epa.oszk.hu

1990

255. Veress Dániel, *Az emlékezés kelepcéi,* 1–3, Európai Idő, [Sepsiszentgyörgy], 1990, 14(1990), április 27., 16(1990), május 4., 17(1990), május 14.

1991

256. Balázs Mihály, *Bethlen Miklós elgyávulása = Miscellanea Sabbaticorum Nicolao Simon Viro Doctissimo Amico Carissimoque quinquenni,* Szeged, A Másként /is/ Gondolkodók, 1991, 2.

257. Ojtozi Eszter, *Ramus aritmetika és geometria tankönyvének egy példánya Bethlen Miklós possessori bejegyzésével,* KK, 16(1991), 87–90.

1992

258. Köpeczi Béla, *Bethlen Miklós a mértékletességről,* Tekintet, 5(1992)/4, 38–47.

1993

259. Jankovics József, *Apa és fiú,* Kor 2(1993)/4, 98–100.
[Bethlen János és Bethlen Miklós viszonya.]

1994

260. Jankovics József, *Noé elfogott galambja. Bethlen Miklós, a nagy államférfi bukása = Száz rejtély a magyar történelemből,* szerk. Halmos Ferenc, Katona Imre, Bp., Gesta, 1994, 114–115.

261. Jankovics József, *Apa és fiú. Bethlen János és Bethlen Miklós portréjához,* Iskolakultúra, (1994)/11–12, 120–123.

262. Monok István, *1652., Bethlen Miklós = A Bethlen-család és környezete, Az Apafi-család és környezete, A Teleki-család és környezete, Vegyes források,* s. a. r., Monok István, Németh Noémi, Varga András, Szeged, Scriptum Kft., 1994 (ERDÉLYI KÖNYVESHÁZAK III. 1563–1757), 14.
☞ mek.oszk.hu

263. Nagy Péter, *Bethlen Miklós,* Hist, 16(1994)/9–10, 33–35.

1995

264. Iván Csaba, *Bethlen Miklós és műve,* Iskolakultúra, 5(1995)/10, 38–45.

265. R. Várkonyi Ágnes, *Gróf Bethlen Miklós politikai pályája,* Kisebbségkutatás, 4(1995)/3, 332–334.

1997

266. R. Várkonyi Ágnes, *Amiről Bethlen Miklós Önéletírása hallgat,* Kor, 8(1997)/7, 55–56.
☞ epa.oszk.hu

1998

267. Jankovics József, *Bethlen Miklós és Ferdinand Marsigli levelezése = R. Várkonyi Ágnes Emlékkönyv: Születésének 70. évfordulója ünnepére,* szerk. Tusor Péter et al., Bp., ELTE Bölcsészettudományi Kar, 1998, 428–431.
☞ institutumfraknoi.hu

268. S. Sárdi Margit, *Jóslat és álomlátás XVII–XVIII. századi erdélyi emlékíróinknál = Eksztázis, álom, látomás. Tanulmányok a transzcendensről, I.,* szerk., Pócs Éva, Bp., Balassi, 1998, 475–488.

269. Tánczos Vilmos, *„Énvelem soha meg nem alkható világ",* Látó, 9(1998)/4, 48–55.
☞ adtplus.arcanum.hu

270. Tüdős S. Kinga, *Egy zabolai udvarházról Bethlen Miklós nyomdokain járva,* ArsH, 26(1998)/2, 371–378.
☞ adtplus.arcanum.hu

1999

271. Kovács Sándor Iván, *Noé galambja nem hoz olajágat. Bethlen Miklós, az erdélyi magyar próza klasszikusa,* A Hét, (1999)/36, 6.

2000

272. Nagy Levente, *Bethlen Miklós „ezer vagy kétezer szavas" latin–román–magyar szójegyzéke,* MNy, 96(2000)/3, 332–342.
☞ epa.oszk.hu

2001

273. Vincze Hanna Orsolya, *Hermányi Dienes József Bethlen- és Kemény-olvasata. Adalékok a két önéletírás recepciójához,* Látó, 12(2001)/3, 78–84.
☞ lato.adatbank.transindex.ro

2002

274. Molnár József, *Főurak, főpapok és tanárok. Bethlen Miklós (1642–1716): Misztótfalusi támogatóiról és barátairól* = M. I., *A betű szolgálatában: Negyven év az Új Látóhatárért és a nyugati magyar irodalomért: Válogatott írások,* Bp., Argumentum, 2002, 271–279.

2003

275. Pap Ferenc, *Kolozsvári kereskedő és unokája, az erdélyi kancellár = Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára,* szerk. Pál-Antal Sándor et al., Kolozsvár, EME, 2003, 455–459.

2004

276. Bokor Katalin, *Bethlen Miklós Krisztus-álmának ikonográfiája,* Iris, 15(2004)/1–2, 97–99.

277. Jankovics József, *Mester és Tanítvány – Apáczai és Bethlen Miklós = Apáczai Csere János emlékezete: „én gondolkodom, azért vagyok": Válogatás 350 év Apáczai-irodalmából: A budapesti „Ego cogito ergo sum"-konferencia előadásai (2003. november 13.),* szerk. Kovács Sándor Iván, Bp., Magyar Irodalomtörténeti Társaság, 2004, 230–232.

2005

278. Köpeczi Béla, *Bethlen Miklós és a „Noé galambja" = A kálvinizmus és a magyar kultúra. Tanácskozás az Erdődi református zsinat 450 éves évfordulója alkalmából,* szerk. Muzsnay Árpád, Kiadja az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Partiumi Alelnöksége, Szatmárnémeti, 2005, 62–64.

2006

279. Rozsondai Béla, *Erdélyiek bejegyzései Ifj. Pápai Páriz Ferenc emlékkönyvében = A Csíki Székely Múzeum Évkönyve 2005. Társadalom- és Humántudományok,* szerk. Murányi János, Csíkszereda, Csíki Székely Múzeum, 2006, 277–304.
[Bethlen Miklós bécsi fogságáról.]
☞ library.hungaricana.hu

2009

280. Monok István, *„EX LIBRIS NICOLAI BETHLEN ET AMICORUM". Az „et amicorum" bejegyzésről és a közös könyvhasználatról = Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek: Humanizmus és gratuláció,* szerk. Császтvay Tünde, Nyerges Judit, Bp., Balassi, MTA Irodalomtudományi Intézete, 2009, 266–276.
☞ real.mtak.hu

281. Nagy Levente, *Apafi, Bethlen, Marsili = Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek: Humanizmus és gratuláció,* szerk. Császтvay Tünde, Nyerges Judit, Bp., Balassi, MTA Irodalomtudományi Intézete, 2009, 277–284.
☞ balassikiado.hu

282. Font Zsuzsa, *Bethlen Miklós levelei Brandenburgba = Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek: Humanizmus és gratuláció,* szerk. Császтvay Tünde, Nyerges Judit, Bp., Balassi, MTA

Irodalomtudományi Intézete, 2009, 129–137.
[Bethlen Miklós három levele az odera-frankfurti történelem és filozófia professzorhoz, Johann Christoph Beckmannhoz.]
☞ bkiado.hu

283. Sárdi Margit, *Nyelv és önéletíró: Az idősíkok kezelése Bethlen Miklós önéletírásában = Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek: Humanizmus és gratuláció,* szerk. Császtvay Tünde, Nyerges Judit, Bp., Balassi, MTA Irodalomtudományi Intézete, 2009, 327–335.
☞ balassikiado.hu

284. Tóth Zsombor, *Liminalitás és emlékirat-irodalom: Bethlen Miklós esete = Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek: Humanizmus és gratuláció*, szerk. Császtvay Tünde, Nyerges Judit Bp., Balassi, MTA Irodalomtudományi Intézete, 2009, 448–457.
☞ balassikiado.hu

2010

285. Szállási Árpád, *Bethlen Miklós „Önéletírása" az egészségről, a betegségekről meg a doktorokról* = Sz. Á., *Magyar írók orvosairól és a magyar orvosírókról,* s. a. r. Gazda István, Bp., Mati, 2010, 36–42.

2012

286. Málnási László, *„Olajágat viselő Noé galambja…",* ErdToll, 4(2012)/4, 25–26.
☞ epa.oszk.hu

2015

287. Simon Melinda, *Egy újabb kötet Bethlen Miklós kancellár könyvtárából,* MKsz, 131(2015)/3, 335–336.
☞ real.mtak.hu

III. 5. 2. Idegen nyelvű cikk

1797

288. Johann Seivert, *Bethlen,* Siebenbürgische Quartalschrift, V(1797), 298–306.
☞ download.digitale-sammlungen.de

1935

289. Virgil Bierbauer, *Nicolas Bethlen, un grand-seigneur architecte,* Nouvelle Revue de Hongrie, 53(1935)/2, 314–323.
☞ adtplus.arcanum.hu

1943

290. Andreas Angyal, *Ein siebenbürgischer Staatsmann und Schriftsteller der Barockzeit,* 4(1943)/6, 280–291.
[Klny. is.]
☞ epa.oszk.hu

1998

291. Kinga S. Tüdős, *Pe urmele contelui Miklós Bethlen. Conacul din Zăbala = In Honorem Paul Cernavodeanu,* szerk. Violeta, Barbu, Bucuresti, Editura Kriterion, 1998, 161–167.

2005

292. Géza Marácz, *Miklós Bethlen in 17th Century England: with the English Translation of His Travel Account,* Iris, 16(2005)/1, 98–102.

IV. Hatás- és kultusztörténet: Szépirodalom, (ál)történetírás, rendezvények

1734

293. [Dominique Révérend], *Mémoires historiques du Comte Betlen-Niklos, contenant l'Histoire des derniers Troubles de Transilvanie,* Amsterdam [Rouen], Chez Jean Swart, MDCCXXXIV [1734].
☞ books.google.hu
[Újabb kiadás és a magyar fordítások:
Dominique Révérend, *Mémoires historiques du Comte Betlen-Niklos, contenant en particulier l'Histoire des Troubles de Transsilvanie = Histoire des Révolutions de Hongrie, oú l'on donne Une idée juste de son légitime Gouvernement. Avec les Memoires du Prince François Rakoczy sur la guerre de Hongrie, Depuis 1703, jusqu'á sa fin. Et ceux du comte Betlem Niklos Sur les Affaires de Transilvanie,* La Haye [Den Haag], Jean Neaulme, M.DCC.XXXIX. [1739], 166–258.]
☞ books.google.hu
☞ download.digitale-sammlungen.de

Részleges magyar fordítás:
Gróff Bethlen Miklós ifjúkori életének úgy Erdély ország' akkori történeteinek, tulajdon magától Frantzia Nyelven való leirása. Magyarra ford., és ki-adatott a magyar nemzeti Játtzó Szín hasznára, Kolosvárott, Ref. Kolégyom betűivel, 1804, 320.
☞ books.google.hu
Teljes magyar fordítás:
Toldy István, *Bethlen Miklós gróf történeti emlékrajzai franciából*, Pest, Emich, 1864. 304. p.
A teljes magyar fordítás újabb kiadása:
Dominique Révérend, *Bethlen Miklós Emlékiratai,* ford. Toldy István, Az utószót és a jegyzeteket írta Köpeczi Béla, s. a. r. Steinert Ágota, Bp., Helikon, 1984. 239. p.

Ism. Jankovics József, *Dominique Révérend: Bethlen Miklós emlékiratai,* ItK, 90(1986)/3, 320–322.
☞ epa.oszk.hu

1744

294. Abbé Antoine François Prévost, *Avanture de Betlem Niklos* = A. F., *Contes, avantures et faits singuliers, etc.,* a Londres et a Paris, Chez Duchesne, Libraire, rue S. Jacques, au-dessous de la Fontaine S. Benoît, au Temple du Goût., MDCCXLIV, Tome Second, 51–55.

1858

295. P. Szathmáry Károly, *Bethlen Miklós. Regényes életrajz,* Pest, Müller Emil könyvnyomdája, 1858, 220.

1862

296. Országh Antal, *Bethlen Miklós három csalódása: Vígjáték* = O. A., *Cserepár Színműve,* Párizs, 1862, 64–99.

1943

297. Ligeti Ernő, *Noé Galambja,* Bp., Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt., 1943 (Erdélyi Írások), 400.

1975

298. Lászlóffy Csaba, *A rab kancellár. Bethlen Miklós emlékére* (vers), Kor, 34(1975)/5, 341.
☞ korunk.org
☞ epa.oszk.hu

299. Szabó Lajos, *A kancellár. Történelmi dráma három felvonásban,* (Első közlemény), IgSzó, 23(1975)/1, 36–60; (Második közlemény) IgSzó, 23(1975)2, 130–157.

2016

300. Az MTA BTK ITI Reneszánsz Osztálya gróf Bethlen Miklós (1642–1716) erdélyi kancellár és emlékiratíró halálának 300. évfordulója alkalmából szervezett emlékéve: 2016. január 27. – 2016. október 27.
☞ iti.btk.mta.hu/hu/bethlen-miklos-300

V. Appendix: A *Bethlen-kódex*ek és a *Bethlen Miklós élete leírása magától* példányai

V. 1. Kódexek

1. *Nehai meltosagos erdéllyi cancellarius groff B: Bethlen Miklos életénel irása,* 744 f., Kolozsvár, KvAKt Kt, jelzet: Ms. U. 1029/A–G.
   [1756 előtti másolat.]

2. *Josephi Comitis Kemény Collectio major manuscriptorum historicorum,* Tomus XIII, 341 f., Kolozsvár, KvAKt Kt, jelzet: Mss KJ 313–317.
   [19. századi másolatok.]

3. *Josephi Comitis Kemény Collectio major manuscriptorum historicorum,* Tomus XVII, 297 f., Kolozsvár, KvAKt Kt, jelzet: Mss KJ 322–328.
   [Ez a gyűjtemény az élettörténetet nem tartalmazza, 19. századi másolatok.]

4. *Gróf Bethlen Miklós élete,* 745 f., Kolozsvár, KvEKt Kt, jelzet: Ms. 2289.
   [19. századi másolat.]

5. *Bethlen Miklós gróf Önéletírása,* 390 f., Kolozsvár, KvEKt Kt, jelzet: Ms. 136.
   [1802 előtt készült másolat.]

6. *Bethlen Miklós gróf Önéletírása 1674–1710,* 550 f., Kolozsvár, KvEKt Kt, jelzet: Ms. 135. [18. századi csonka másolat, az élettörténetnek csupán a második könyvét tartalmazza.]

7. *Gróf Bethlen Miklós Önéletírása,* Kolozsvár, KvEKt Kt, jelzet: Ms.1151.
   [19. századi másolat.]

8. *Sudores et cruces…,* 187 f., Kolozsvár, KvEKt Kt, jelzet: Ms. 137.
   [1770 előtti másolat, de az élettörténetet nem tartalmazza.]

9. *Bethlen Miklós élete leírása magától,* 1499 f., Marosvásárhely, MvhelyTBK, jelzet: THq7. [18. századi másolat.]

10. *Bethlen Miklós élete leírása magától,* 914 f., Marosvásárhely, MvhelyTBK, jelzet: 1071.
    [18. századi másolat.]

11. *„Bethlen Miklós élete”,* 648 f., Kolozsvár, KvÁLt, ENMLt, fond 928, jelzet: 543,
    [18. századi másolat.]

12. *Élete le irássa Magatol Ab anno 1642 usqve 1710,* 554 f., Bp., PIM Kézirattára, jelzet: V 3833.
    [18. századi másolat.]

13. *Gróff Bethlen Miklós élete leírása magáról. 1642–1716,* 585 f., Sárospatak, SRKNK, jelzet: Kt.95.
    [18. századvégi másolat.]

14. *Bethlen Miklós önéletírása I–II,* 1500 f., Bp., MTA KIK Kt, jelzet: Ms. 301/1–2.
[18. századi másolat.]

15. *G. B. Bethlen Miklos Elete,* 364 f., Bp, OSZK Kt, jelzet: Fol. Hung. 2082.
[1805-ös másolat.]

V. 2. Másolatok

1. *Groff Bethlen Miklós nemes Erdély Országa Fő Cancellariussanak sok viszontagsággal tellyes Élete maga által lett le írásából egyben szedegetett Erdéllyi Historiat illető nevezetes Dolgok,* 1098 f., Nagyszeben, SzÁLt, Fondul Manuscrise, jelzet: II. 762.
[18. századi másolat, töredék, amely az *Elöljáró beszéd*et elhagyja, és csupán az 1674-es évvel indul.]

2. *Bethlen Nikolaus graf, Selbstbiographie,* 585 f., Nagyszeben, SzÁLt, Brukenthal-gyűjtemény A1–5, jelzet: 129 (régi jelzet ms. 1642).
[18. századi másolat, csupán az élettörténetet tartalmazza, az *Elöljáró beszéd* hiányzik belőle.]

3. *Bethlen Miklós, Élete magától igazán iratott kit az Isten tud,* 719 f., Kolozsvár, KvAKt Kt, jelzet: Ms. R. 1029.
[19. századi másolat.]

4. *Bethlen Miklós önéletírása,* 481 f., Bp., MTA KIK Kt., jelzet: Ms. 11.156/1
[18. századi másolat.]

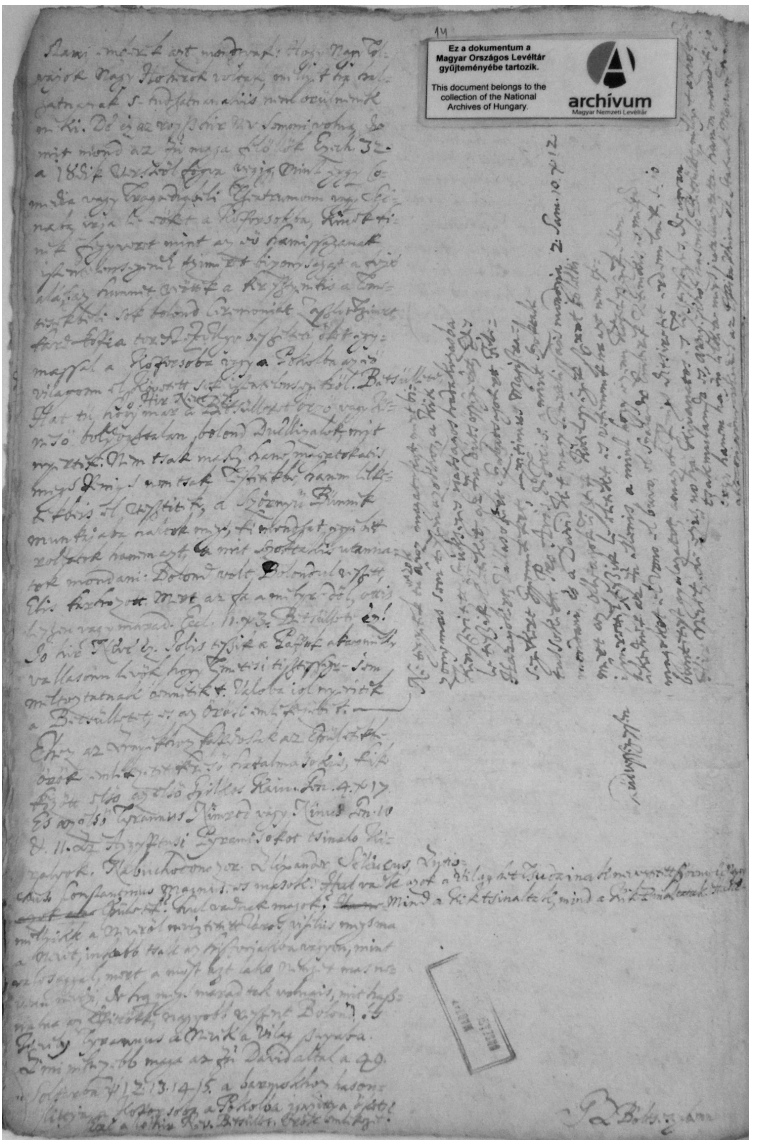
5. *Mikó Ferenc naplója,* 257 f., Bp, OSZK Kt., jelzete: Fol. Hung. 867.
[18. századi másolat, hiányzik belőle az *Elöljáró beszéd*, illetve az élettörténet legelejéről másfél foliónyi szöveg.]

6. *Grof Bethlen Miklos élete leírása magától,* 600 f., Szeged, SZTE EK, Régi Könyvek Tára, jelzet: Ms. 1900.
   [18. századi másolat.]

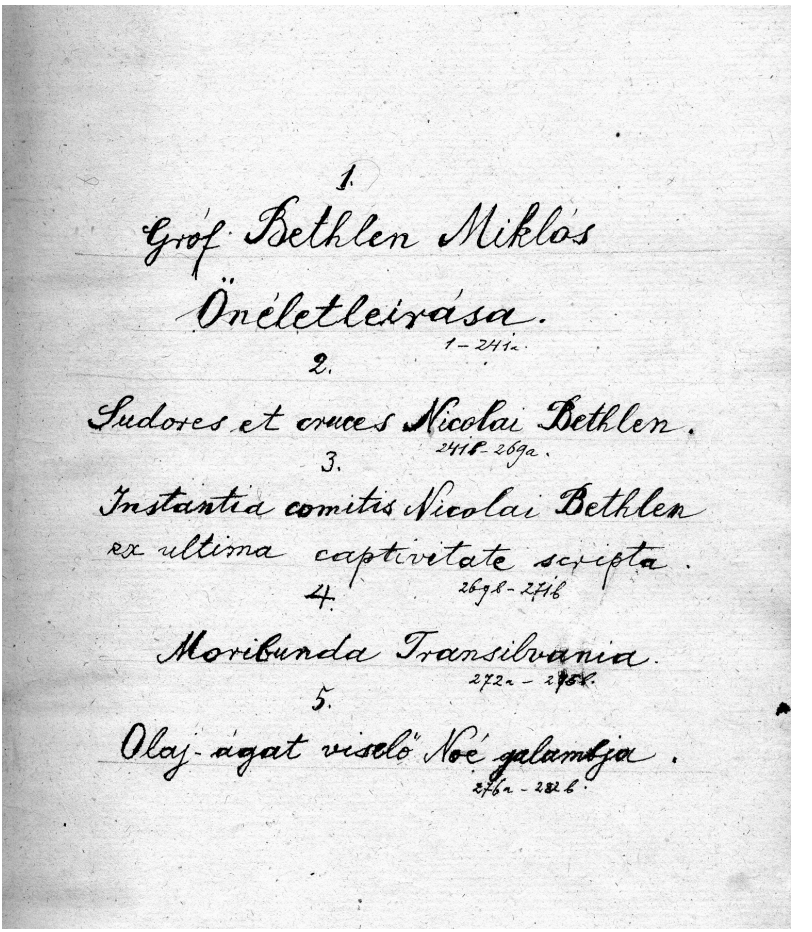
7. *Bethlen Miklós életének és az alatt történt dolgok le-irása önnön magától 1710, I–II,* 680 f., Kalocsa, KFK Kt, jelzet: MS 149. (Régi jelzete 37/1–2.)
   [18. századi másolat.]

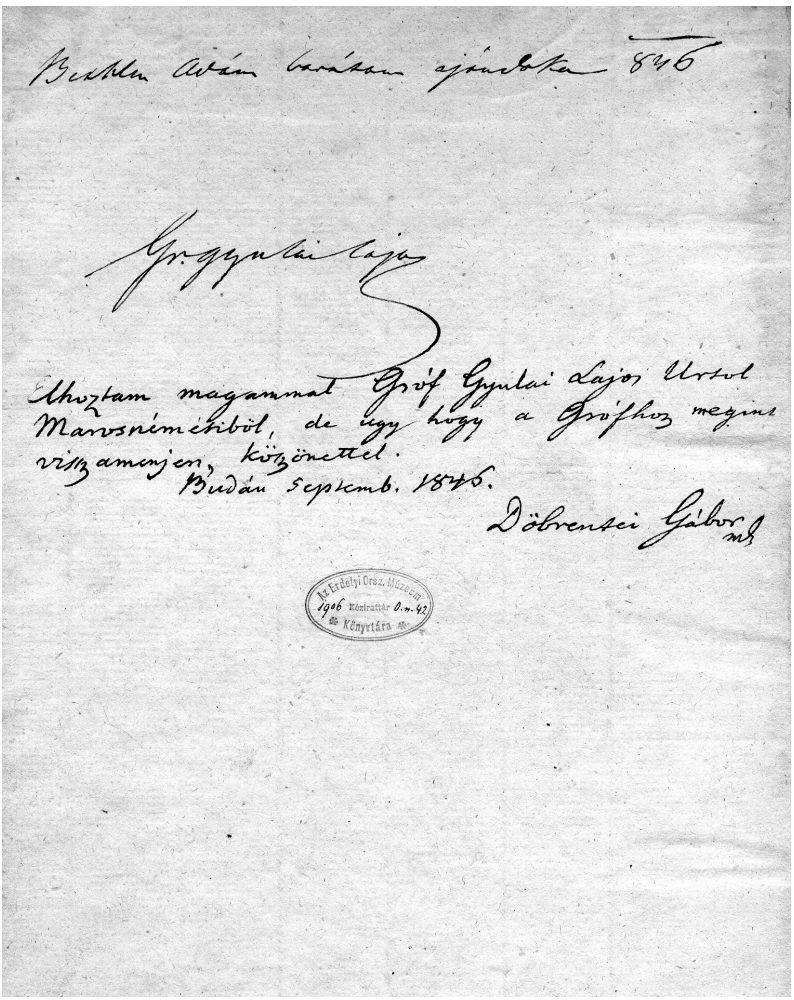
Illusztrációk

Az *Elöljáró beszéd* autográf töredéke


Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.
archívum
Magyar Nemzeti Levéltár

***Bethlen-kódex*, amelyet Bethlen Ádám ajándékozott gróf Gyulai Lajosnak és amelyet Döbrentei Gábor kért kölcsön**




Kétlem Adám barátom ajánlatát 846

Gyulai Lajos

Ihoztam magammal Gróf Gyulai Lajos Urtol Marosnémetiből, de úgy hogy a Grófhoz megjöjjön visszamenjen, köszönettel.

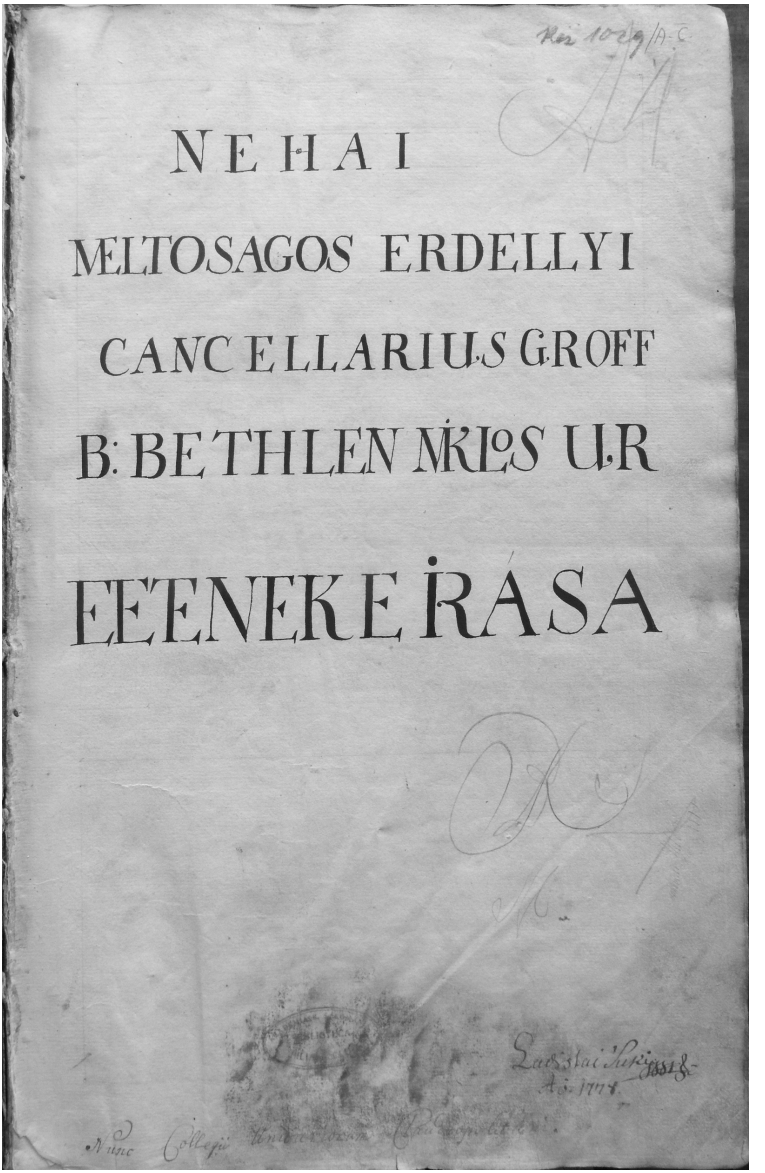
Budán 5 septemb. 1846.

Döbrentei Gábor mk

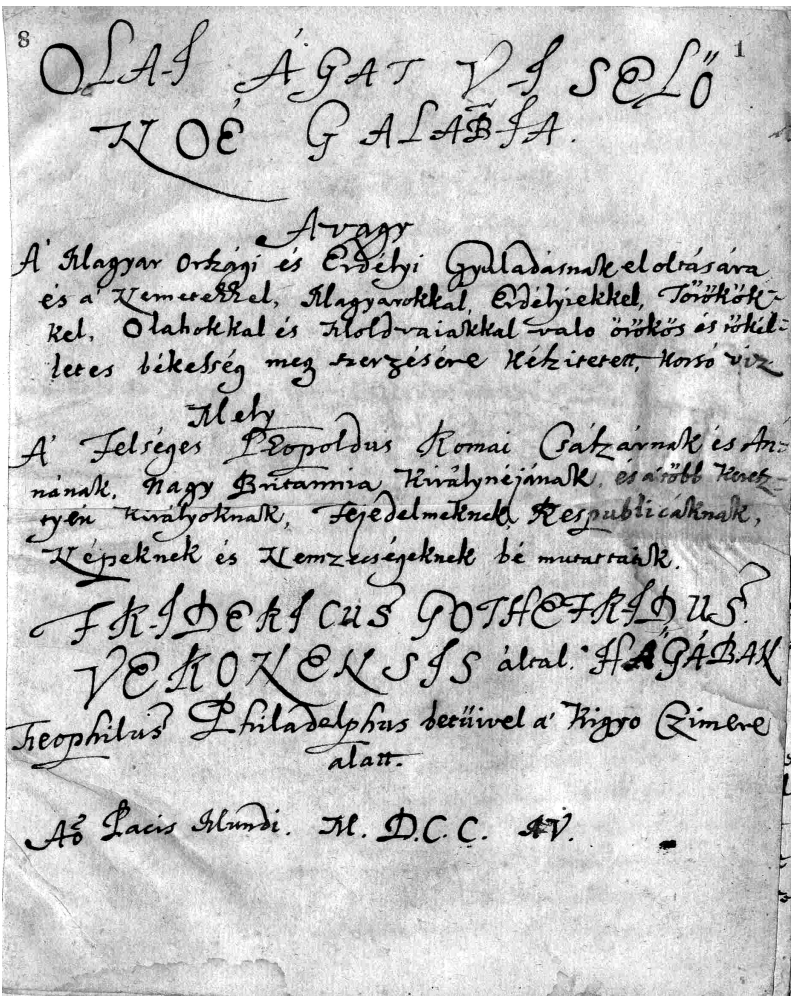
Az Erdélyi Orsz. Múzeum 1906 Könyvtára

***Bethlen-kódex,* Cserei Mihály 1756 előtti másolata**




NEHAI
MELTOSAGOS ERDELLYI
CANCELLARIUS GROFF
B: BETHLEN MKLOS U.R
EETENEKE IRASA

***Columba Noe,* Cserei Mihály 1705-ös másolata**


8 OLASZ ÁGAT VISELŐ 1
NOE GALAMBJA.

Avagy
A' Magyar Országi és Erdélyi Gyulladásnak el oltására
és a' Nemetekkel, Magyarokkal, Erdélyiekkel, Törökökkel,
Olahokkal és Horváthokkal való örökös és ökülletes békeség meg szerzésére Kézirattetett, Korsó vize

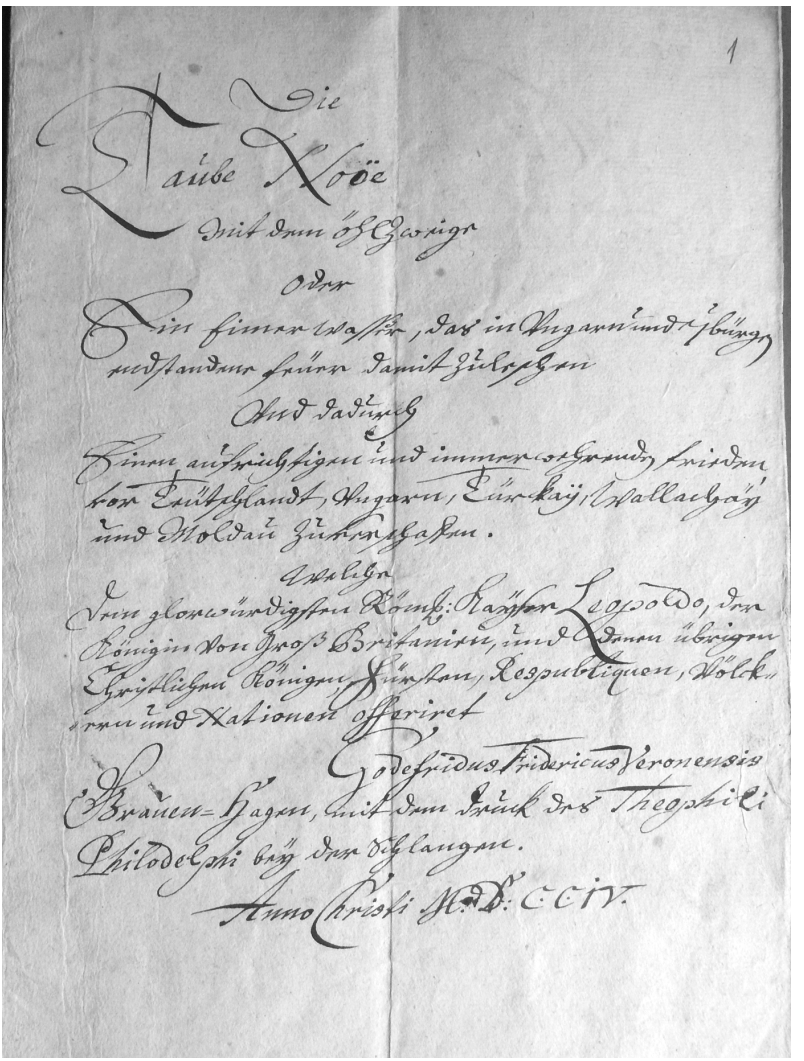
Mely
A' Felséges Leopoldus Romai Császárnak és Annának, Nagy Britannia Királynéjának, és a' többi Keresztyén Királyoknak, Fejedelmeknek, Respublicáknak, Népeknek és Nemzetségeknek bé mutattatik.

FRIDERICUS GOTHOFREDUS
VEHOVENSIS által. HÁGÁBAN
Theophilus Philadelphus betűivel a' Virgo Címere
alatt.

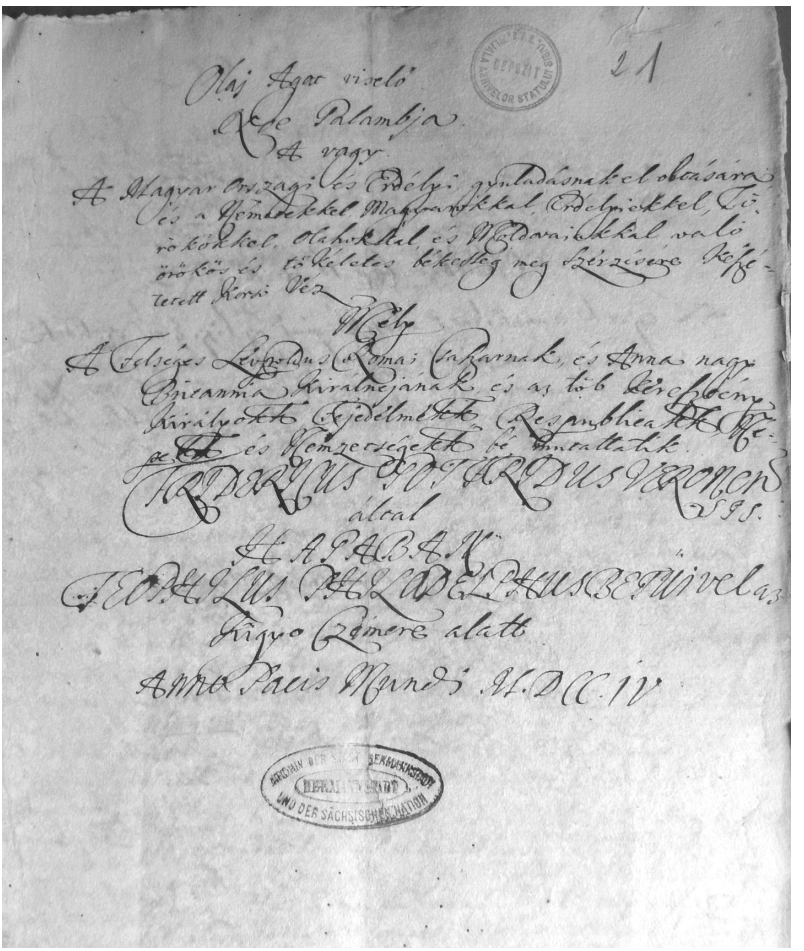
Az Laicis Mundi. M. DCC. XV.

Scriba verò in Arce Görgény Lubens Meritò Que
Dño suo Honoratissò Confidentissò Specialiss
Generoso Dño. Dño Gabrieli Kabradi, Anis pd
Fidelissimi Dñi mei ejusdem Capitaneo Supremo
Comite Anno 1708. die 22 Januarij A.D. Hla:
defert humillimò animò.

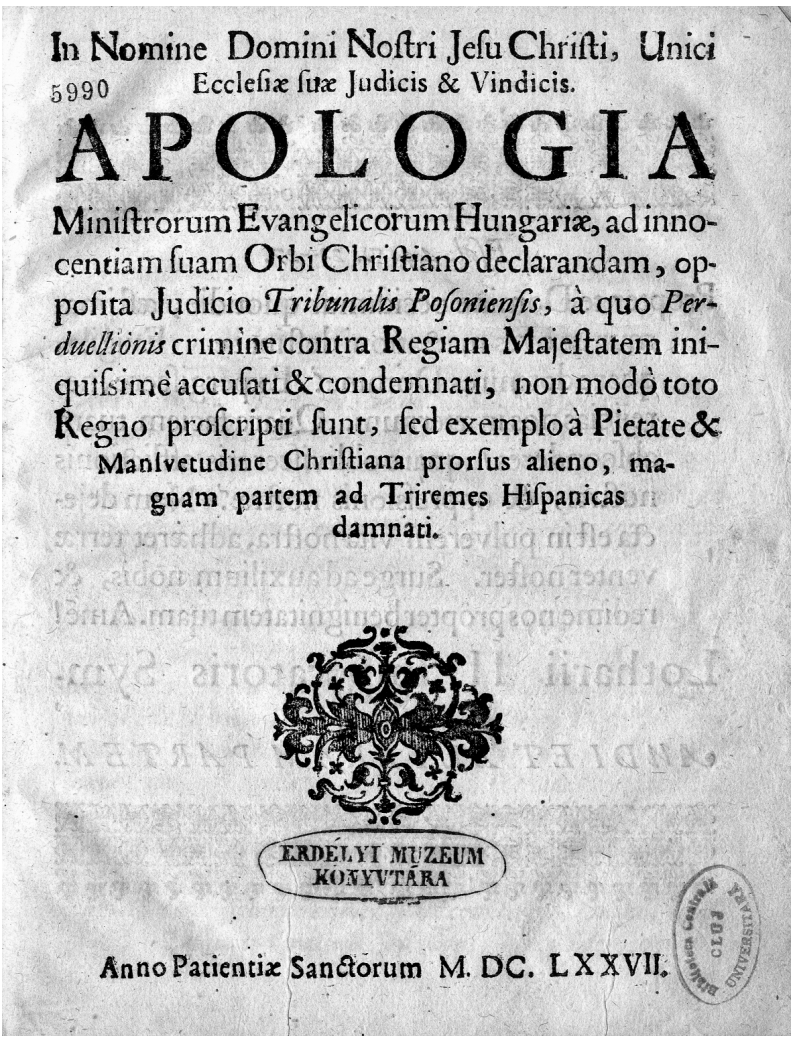
A *Columba Noe* 1704-es német fordítása



A *Columba Noe* 1704-es magyar fordítása



Az *Apologia Ministrorum*... Bethlen Miklós által Teleki Mihálynak dedikált példánya



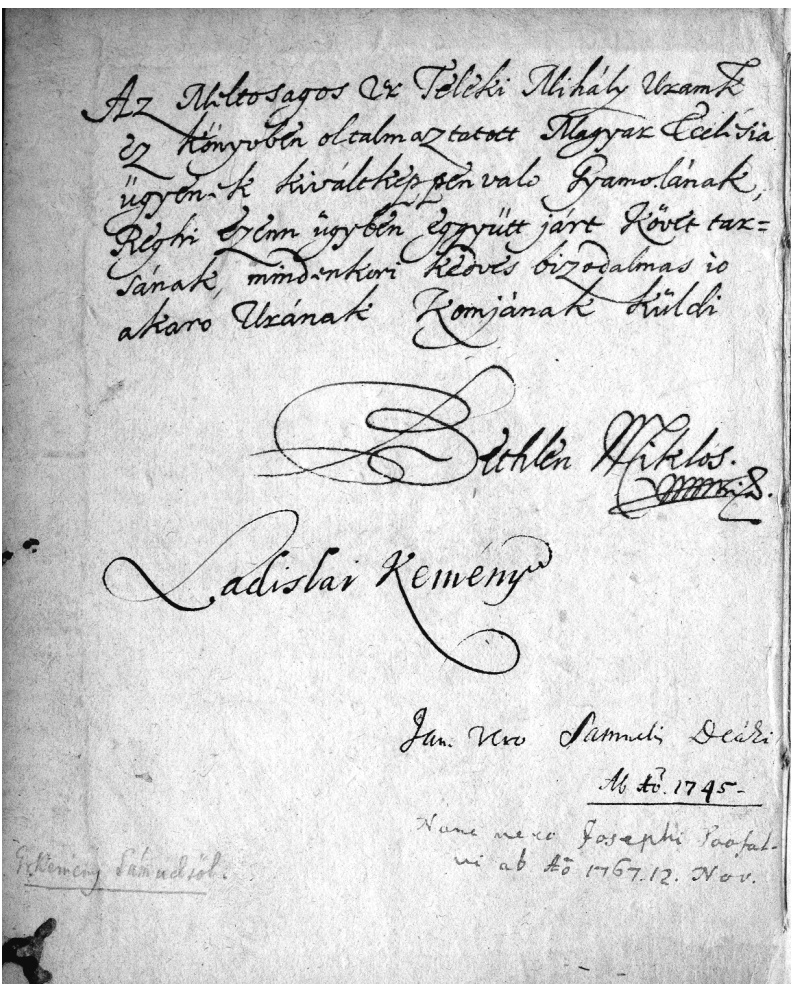
In Nomine Domini Noſtri Jeſu Chriſti, Unici
5990 Eccleſiæ ſuæ Judicis & Vindicis.

APOLOGIA

Miniſtrorum Evangelicorum Hungariæ, ad innocentiam ſuam Orbi Chriſtiano declarandam, oppoſita Judicio *Tribunalis Poſonienſis*, à quo *Perduellionis* crimine contra Regiam Majeſtatem iniquiſsimè accuſati & condemnati, non modò toto Regno proſcripti ſunt, ſed exemplo à Pietate & Manſvetudine Chriſtiana prorſus alieno, magnam partem ad Triremes Hiſpanicas damnati.

ERDÉLYI MUZEUM
KÖNYVTÁRA

Anno Patientiæ Sanctorum M. DC. LXXVII.


Az Méltóságos Ur Teleki Mihály Uramtz
az Könyvben oltalmaztatott Magyar Ecclésia
ügyének kiváltképpen való Promotorának,
Régi Erdélyi ügyben együtt járt Követ tár-
sának, mindenkori kedves bizodalmas io
akaro Urának Komjának küldi

Bethlen Miklos.

Ladislai Kemeny

Jan. Ver. Samuelis Deáki
Ab Ao. 1745.

Nunc nexu Josephi Paafal-
vi ab Ao 1767. 12. Nov.

Kemeny Samuelis.